

Društveno odgovorna turistička destinacija - primjer razvoja Prkloga

Smoković, Vivijana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:996569>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrila u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

VIVIJANA SMOKOVIĆ

**DRUŠTVENO ODGOVORNA TURISTIČKA DESTINACIJA –
PRIMJER RAZVOJA PRKLOGA**

Diplomski rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrila u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

VIVIJANA SMOKOVIĆ

**DRUŠTVENO ODGOVORNA TURISTIČKA DESTINACIJA –
PRIMJER RAZVOJA PRKLOGA**

Diplomski rad

JMBAG: 400-ED, redovita studentica

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Predmet: Društveno odgovorno poslovanje

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Tea Golja

Pula, rujan 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana VIVIJANA SMOKOVIĆ, kandidat za magistra poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2017. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, VIVIJANA SMOKOVIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Društveno odgovorna turistička destinacija – primjer razvoja Prkloga koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ 2017. godine

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. ODRŽIVI TURIZAM I DRUŠTVENA ODGOVORNOST U TURIZMU.....	2
1.1. Načelo ekološke održivosti.....	9
1.2. Načelo sociokulturne održivosti.....	20
1.3. Načelo ekonomske održivosti.....	23
2. RAZVOJ PRKOLOGA KAO ODRŽIVE TURISTIČKE DESTINACIJE.....	28
2.1. Održivi razvoj Prkloga kroz 10 koraka.....	29
3. TRI SCENARIJA RAZVOJA TURIZMA NA PODRUČJU PRKLOGA.....	36
3.1. Zdravstveni turizam.....	36
3.1.1. Zdravstveni turizam u Republici Hrvatskoj.....	39
3.1.2. Mogućnosti razvoja zdravstvenog turizma na području Prkloga.....	40
3.1.3. Prilike i prijetnje za zdravstveni turizam na području Prkloga.....	43
3.2. Ruralni turizam.....	44
3.2.1. Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj.....	45
3.2.2. Mogućnosti razvoja ruralnog turizma na području Prkloga.....	46
3.2.3. Prilike i prijetnje ruralnog turizma na području Prkloga.....	50
3.3. Sportsko-rekreacijski turizam.....	51
3.3.1. Sportsko-rekreacijski turizam u Republici Hrvatskoj.....	52
3.3.2. Mogućnosti razvoja sportsko - rekreacijskog turizma na području Prkloga....	53
3.3.3. Prilike i prijetnje sportsko-rekreacijskog turizma na području Prkloga.....	58
3.4. Izvori financiranja ruralnog, zdravstvenog i sportsko-rekreacijskog turizma.....	59
ZAKLJUČAK.....	61
POPIS LITERATURE.....	62
PRILOZI.....	65
SAŽETAK.....	66
SUMMARY.....	67

UVOD

Turizam se u Istri i na području Labinštine ubrzano razvija tek početkom šezdesetih godina ovog stoljeća, kada Rabac zbog svojih prirodnih ljepota dobiva laskavi naziv 'Biser Kvarnera'. Od tada su podignuti svi smještajni objekti, hoteli, turistička naselja, autokamp te većina obiteljskih kuća. Zadnjeg desetljeća procvat proživljava i obližnji Prklog (Duga luka) također u privatnome smještaju.

Područje između Labina, Rapca i uvale Prklog karakterizira bogatstvo raznolikih i vrlo vrijednih osobina. Obalnu zonu odlikuju slikovite uvale Rabca i uvala Prklog. Prklog je još uvijek turistički nedovoljno valorizirano područje stoga je cilj ovog rada dati prijedlog održivog razvoja turizma destinacije Prklog. Naslov rada je „Društveno odgovorna turistička destinacija – primjer razvoja Prkloga“.

Nakon uvoda, u prvom dijelu diplomskog rada obrađena je tema održivog turizma i društvena odgovornost u turizmu što je polazište za daljnji razvoj rada. Ovim dijelom prikazano je kako je bitno uspostaviti pozitivan odnos između ekonomije, okoliša i zajednice. U ovom poglavlju saznaje se koje su koristi od društvene odgovornosti u turizmu. Drugim dijelom, prikazano je dosadašnje razmatranje razvoja turističke destinacije Prkloga te razvijanje Prkloga pridržavajući se definiranih koraka za održivi razvoj. Treći dio govori o tri scenarija razvoja turizma na području Prkloga. U tom dijelu iznosi se i detaljnije razrađuje ideja o zdravstvenom turizmu, ruralnom i sportsko - rekreacijskom turizmu. Ovisno o kojoj vrsti turizma se radi postoji način financiranja istih što se i prikazuje u ovom dijelu.

U ovom radu prevladava metoda deskripcije, komparacije i deduktivna metoda, dok je pri izradi zaključka korištena metoda sinteze.

1. ODRŽIVI TURIZAM I DRUŠTVENA ODGOVORNOST U TURIZMU

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO), održivi turizam je turizam koji zadovoljava potrebe prisutnih turista i domicilnog stanovništva istodobno čuvajući resurse budućeg razvitka.¹ Održivi razvoj turizma podrazumijeva upravljanje resursima na način da se udovolje ekonomski, socijalni i estetski zahtjevi uz istodobno očuvanje kulturnog integriteta, osnovnih ekoloških procesa i biološke raznolikosti. Suština održivog turizma je dovođenje u sklad ukupne lokalne situacije s regionalnim i lokalnim interesima, objektivizacija privlačne snage resursa i planiranih turističkih atraktivnosti s pozicije tržišta i profila turističkog proizvoda te uvažavanje zadanih ograničenja u sferi okoliša te socio - kulturnog i ekonomskog-političkog aspekta.²

Za potrebe razvoja turizma mogu poslužiti određene smjernice oblikovane kroz "Održivi turizam u 10 koraka" koji čine sljedeći elementi:³

- Što želimo postići?
- Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen?
- Što nam je poznato?
- Što čini regiju, destinaciju ili proizvod posebnim?
- Koja su glavna problemska pitanja?
- Analiza
- Načela i ciljevi aktivnosti
- Koje su ideje i opcije
- Provedba
- Smjernice

Prateći Korake u cijelosti, mogu se dugoročno zadovoljiti potrebe posjetitelja, turističkih poduzetnika, okoliša i lokalne zajednice danas i ubuduće.

¹ World Tourism Organization (online). Dostupno na: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>

² Klarić, Z. (1994). *Određivanje prihvatnog potencijala u Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“. Zagreb: Institut za turizam

³ Institut za turizam (2006). *Održivi turizam u deset koraka: planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom nasljeđu: priručnik za razvijanje i upravljanje turističkim regijama, destinacijama i proizvodima*. Zagreb: ODRAZ

Hrvatska je 2014. godine potpisala UNWTO Globalni etički kodeks za turizam. Radi se o skupu načela namijenjenih vodećim dionicima u razvoju turizma. Namijenjen je vladama, privatnom sektoru, zajednicama i turistima, a cilj mu je povećati korist od turizma te umanjiti njegov potencijalno negativan utjecaj na okoliš, kulturnu baštinu i društva širom svijeta. Kodeks je usvojen 1999. godine na Općoj skupštini Svjetske turističke organizacije i priznat od strane Generalne skupštine UN-a dvije godine kasnije.⁴ Iako nije pravno obvezujući, Kodeks ima dobrovoljni mehanizam provedbe kroz njegovo prepoznavanje od svjetskog Odbora za etiku turizma (WCTE), neovisnog i nepristranog tijela, na koji zainteresirane strane mogu uputiti pitanja u vezi s primjenom i tumačenjem dokumenta. Deset načela kodeksa pokrivaju ekonomske, socijalne, kulturne i ekološke komponente turizma.

Članak 3. Kodeksa govori o turizmu kao čimbeniku održivog razvoja.⁵

- Svi sudionici u turističkom razvoju trebaju štiti prirodni okoliš radi postizanja zdravog, stalnog i održivog gospodarskog razvoja usmjerenog pravednom zadovoljenju potreba i težnji sadašnjih i budućih generacija.
- Nacionalna, regionalna i lokalna javna tijela trebaju dati prednost i poticati sve oblike turističkog razvoja koji pridonose štednji rijetkih i vrijednih resursa, posebno vode i energije, kao i što većem izbjegavanju proizvodnje otpada.
- Treba nastojati vremenski i prostorno razmaknuti kretanja turista i posjetitelja, posebno ona koja proizlaze iz plaćenih godišnjih odmora i školskih praznika te ravnomjernije rasporediti praznike kako bi se smanjio pritisak turističkih aktivnosti na okoliš i povećao pozitivan učinak na turističku industriju i lokalno gospodarstvo.
- Turističku infrastrukturu treba projektirati i turističku djelatnost programirati tako da se zaštiti prirodna baština koja se sastoji od ekosustava i biološke raznolikosti te da se očuvaju ugrožene životinjske vrste; sudionici u turističkom razvoju, a posebno stručnjaci, trebaju se suglasiti glede nametanja ograničenja za aktivnosti u posebno osjetljivim područjima kao što su

⁴ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (online). Dostupno na: <http://www.mint.hr/default.aspx?id=19146>

⁵ UNWTO (online). *Globalni etički kodeks za turizam*. Dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/101213-unwto-kodeks.pdf>

pustinjske, polarne ili visoke planinske regije, obalna područja, tropske šume ili močvare, područja važna za stvaranje prirodnih resursa ili zaštićena područja.

- Za prirodni turizam i ekoturizam priznaje se da posebno pogoduju obogaćivanju i poboljšavanju položaja turizma, uz uvjet da poštuju prirodnu baštinu i lokalno stanovništvo te budu u skladu s kapacitetima odredišta.

Ovaj Kodeks jedan je od instrumenata mjerenja društveno odgovornog poslovanja. Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekt odlučuje na dobrovoljnoj osnovi doprinositi boljem društvu i čistijem okolišu, u interakciji s ostalim dionicima.⁶ Ono se počelo razvijati 1983. godine (mnoge poslovne organizacije i poduzetnici djelovali su i ranije po načelima DOP-a) osnivanjem britanske organizacije Business in the Community, koja i danas djeluje kao neprofitna organizacija s glavnim ciljem promocije društveno odgovornog poslovanja i korporativne odgovornosti.⁷ Poduzeća su shvatila da dugoročno imaju koristi od društveno odgovornog poslovanja jer takvo poslovanje dobro izgleda u očima potencijalnih investitora, potrošača i poslovnih partnera, kao i u godišnjim izvješćima. Međutim, ono dobro djeluje i na zaposlenike, postojeće klijente, dioničare, članove upravnih odbora te sve više na lokalnu zajednicu. Poduzeća koja uživaju u statusu društveno odgovornog poduzeća dugoročnije opstaju na tržištu. Brojna istraživanja pokazala su kako su poduzeća ostvarila brojne koristi od društveno odgovornog poslovanja:⁸

- Povećanje prodaje i udjela na tržištu
- Jačanje pozicije brenda
- Jačanje korporativnog imidža i utjecaja
- Jačanje sposobnosti za privlačenje, motiviranje i zadržavanje zaposlenika
- Jačanje troškova poslovanja
- Povećanje privlačnosti za investitore i financijske analitičare

⁶ Odraz (online). *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*. Dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf>

⁷ Petričević T. (2014). *Društveno odgovorno poslovanje i društvenopoduzetnički pothvati u turizmu*. Zagreb: British Council Hrvatska

⁸ Kotler, P., Lee N. (2011). *DOP - Društveno odgovorno poslovanje*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.

Iako mnoga poduzeća gledaju na društveno odgovorno poslovanje kao na vlastitu promociju, ono ima veće značenje s obzirom da nije dovoljno samo raditi u skladu sa zakonima i propisima, već je potrebno zadovoljiti sve dionike koji su uključeni u poslovanje poduzeća. Ukoliko se poduzeće odluči za društveno odgovorno poslovanje ono ima obvezu da pridonosi održivom ekonomskom razvoju, radeći sa zaposlenima, njihovim obiteljima, lokalnom zajednicom i društvom u širem smislu, kako bi se poboljšala kvaliteta njihova života. Kako bi se to sve ostvarilo potrebno je u poslovanju slijediti načela društveno odgovornog poslovanja. Kada se govori o načelima društveno odgovornog poslovanja misli se na njih deset.⁹

Slika 1. Načela društveno odgovornog ponašanja

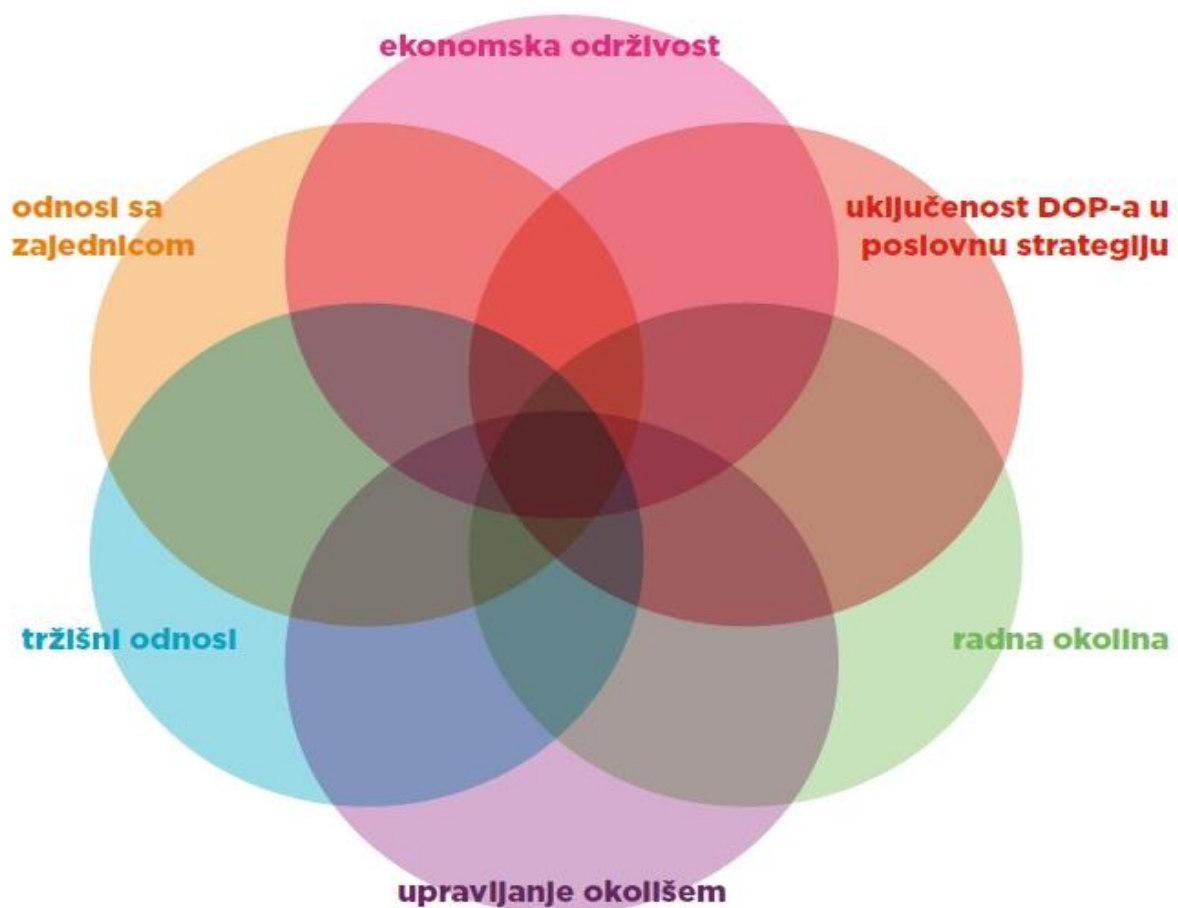
LJUDSKA PRAVA	RADNA PRAVA	OKOLIŠ	BORBA PROTIV KORUPCIJE
1. NAČELO: Tvrtke bi trebale podupirati i poštivati zaštitu međunarodnih ljudskih prava unutar svog područja utjecaja; i	3. NAČELO: Tvrtke bi trebale podržavati slobodu udruživanja i stvarno priznavanje prava na kolektivno pregovaranje;	7. NAČELO: Tvrtke bi trebale podupirati predostrožan pristup izazovima na području okoliša;	10. NAČELO: Tvrtke bi trebale raditi na suzbijanju korupcije u svim njezinim oblicima, uključujući iznudu i podmićivanje.
2. NAČELO: pobrinuti se da ne sudjeluju u kršenjima ljudskih prava.	4. NAČELO: dokidanje svih oblika prisilnog rada;	8. NAČELO: pokrenuti inicijative radi promicanja veće odgovornosti prema okolišu; i	
	5. NAČELO: stvarno ukidanje dječjeg rada; i	9. NAČELO: poticati razvoj i širenje tehnologija neškodljivih za okoliš.	
	6. NAČELO: ukidanje diskriminacije u vezi sa zapošljavanjem i izborom zanimanja.		

Izvor: Petričević T. (2014). *Društveno odgovorno poslovanje i društvenopoduzetnički pothvati u turizmu*. Zagreb: British Council Hrvatska

⁹ Petričević T. (2014). *Društveno odgovorno poslovanje i društvenopoduzetnički pothvati u turizmu*. Zagreb: British Council Hrvatska

S obzirom na navedena načela, može se zaključiti da poduzeće ukoliko se odluči na društveno odgovorno poslovanje mora zadovoljiti sva područja (ljudska prava, radna prava, okoliš, borbu protiv korupcije). Ispred sebe stavlja zadatak kojim mora slijediti sva načela što danas u dinamičnom tržišnom svijetu svakako nije lak zadatak. Ono mora ulagati u ljudski kapital, brinuti o okolišu, lokalnoj zajednici, kupcima i dobavljačima kao što prikazuje slika 2. Mora planirati u kojem smjeru će ići društvena odgovornost s obzirom na analizu postojeće situacije; realizirati sve definirane obveze poduzeća, definirati mjerljive ciljeve i komunicirati s interesnim dionicima; kontrolirati i izvještavati o napretku poduzeća te unapređivati nedovoljno dobro ostvarene ciljeve.

Slika 2. Uključenost DOP-a u poslovnu strategiju

Izvor: <http://www.progressive.com.hr/component/content/article/62-kolumne/6746-dop-je-tradicionalni-dio-osnovne-djelatnosti-vodeih-europskih-trgovaca.html>

Kada se poduzeće odluči za društveno odgovorno poslovanje ono ga mora uključiti u svoju poslovnu strategiju što je vidljivo iz slike 2. Međutim, kada se to napravi put ka dugoročnom društveno odgovornom poslovanju može započeti.

Društveno odgovorno poslovanje može se implementirati u sve djelatnosti pa tako i u turističku. Povezanost društveno odgovornog poslovanja sa turizmom izuzetno je bitna s obzirom da razvoj turizma počiva na prirodnim bogatstvima. Njihovom sinergijom postiže se da se okoliš na pravilan način očuva i služi budućim generacijama.

Ograničenost resursa bitna je za razvoj turizma s obzirom da turizam ovisi o resursima. Što je bogatstvo resursa veće, veće su i mogućnosti i kvaliteta pružanja usluga. Prirodni resursi privlače turiste u određenu destinaciju i upravo zbog toga treba dugoročno razmišljati o njihovom korištenju.

Društveno odgovorno poslovanje u turizmu potrebno je sagledati unutar sljedećih područja: kupci/klijenti, zaposlenici, okoliš i zajednica.¹⁰ Ono u turizmu brine o načinu korištenja prirodnih i kulturnih dobara, štiti okoliš, radi na očuvanju krajolika, bioraznolikosti i kulturnog nasljeđa. Također, brine o pravednosti i odgovornosti prema zaposlenicima, dobavljačima i kupcima/gostima. Potiče korištenje lokalnih proizvoda i usluga kako bi poboljšao kvalitetu lokalnog stanovništva.

Europska unija smatra da je turizam snažna mjera u jačanju imidža Europske Unije. Dokument poput 'Europa, svjetska turistička destinacija broj 1 – novi politički okvir europskog turizma'⁵⁰ naglašavaju 'promoviranje razvoja održivog, odgovornog i visokokvalitetnog turizma' kao jednog od četiriju glavnih prioriteta u Europskoj uniji (uz navedeno, važno je još i poticanje konkurentnosti u europskom turističkom sektoru, ujedinjavanje europskog imidža kao spoja održivih i visokokvalitetnih destinacija te maksimiranje potencijala financijskih politika EU u razvoju turizma).¹¹

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

Deklaracija iz Cape Towna o odgovornom turizmu iz 2002. godine definira sljedeća načela/karakteristike društveno odgovornog poslovanja u turizmu:¹²

- „umanjuje negativne učinke na gospodarstvo, okoliš i društvo
- ostvaruje veću gospodarsku korist za lokalno stanovništvo i povećava dobrobit zajednica domaćina
- poboljšava uvjete rada i dostupnost turizma
- uključuje lokalno stanovništvo u odlučivanje koje utječe na njihov život i životne prilike
- pozitivno utječe na očuvanje prirodne i kulturne baštine, prihvaćajući raznolikost
- pruža ugodnija iskustva turistima kroz suvislije kontakte s lokalnim stanovništvom, veće razumijevanje lokalne kulture, društva i okoliša
- omogućava pristup osobama s poteškoćama u kretanju
- odgovorni turizam jest kulturološki osjetljiviji, potiče stvaranje poštovanja između turista i domaćina te pomaže jačanju lokalnog ponosa i izgradnji pouzdanja“.

U turizmu je naglasak na resursnoj osnovi - klimi, ali i na osiguravanju zapošljavanja i egzistencijalnih potreba, posebice žena i mladih diljem svijeta. Upravljanje turističkim poduzećem u novo doba, znači znati odgovoriti na nova pravila igre koja nameće tržište, novi način konkuriranja i viša očekivanja turista u pogledu društvenih i etičkih aktivnosti i rezultata poduzeća.¹³

Održivi razvoj i društveno odgovorno poslovanje izuzetno su bitni ukoliko se želi dugoročno ostvarivati rezultate od turističke djelatnosti. Ukoliko poduzeće želi ostvariti dugoročnu održivost ono mora biti profitabilno, mora u obzir uzeti lokalnu zajednicu u kojoj djeluje i minimizirati (ukoliko je moguće i svesti na nulu) svaki svoj negativan utjecaj na okoliš. Sinergijom održivog razvoja i društveno odgovornog poslovanja postiže se dugoročno zadovoljstvo svih dionika. Kako bi se započelo sa svime bitna je motiviranost poduzetnika, njegovo uvažavanje okoliša i primjena

¹² Volonturizam (online). Dostupno na: <https://www.volonturizam.info/hr/volonturizam/item/68-drustveno-odgovorno-poslovanje-dop-u-turizmu>

¹³ Golja, T. (2012). *Nova pravila igre. Društveno odgovorno poslovanje u turizmu* (online). Dostupno na: http://www.uhpa.hr/docs/files/UHPA_web.pdf

odgovarajućih znanja kojim će ostvariti zaštitu okoliša, povećanje kvalitete života lokane zajednice i pridonijeti konkurentnosti poduzeća. Prilikom toga treba uzeti u obzir načela održivog razvoja: ekološko načelo održivosti, načelo sociokulturne održivosti i načelo ekonomske održivosti koja su prikazana na slici 3.¹⁴

Slika 3. Temeljne sastavnice održivog razvoja društva

Izvor: <http://www.mega-media.hr/j-rogosic-opstojnim-razvojem-do-snaznije-i-bolje-hrvatske/>

1.1. Načelo ekološke održivosti

Ekološka održivost razumijeva razvoj koji je usklađen s održavanjem ekoloških procesa, biološkim različitostima i resursima.¹⁵ Otkako se saznalo da se na Zemlji počinju odvijati klimatske promjene i ekološki problemi, vlasti diljem svijeta su shvatile da se nešto mora poduzeti kako bi daljnja devastacija našeg planeta prestala. Velike emisije stakleničkih plinova su razlog zašto je došlo do izuzetne promjene u

¹⁴Čavlek N., Batroluci M., Prebežac D., Kesar D. i suradnici (2011). *Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga

¹⁵ loc. cit.

klimatskim uvjetima, tj. globalnog zatopljenja. Mnoge studije koje su poduzete, među kojima i „Stern Review“, nakon tog saznanja su zaključile da trenutno rješavanje problema tolike emisije stakleničkih plinova je mnogo jeftinije nego rješavanje društvenih i ekonomskih problema koji će nastati u budućnosti ako se takva emisija ne smanji.¹⁶

Turizam je jedan od vodećih i rastućih sektora u globalnoj i Hrvatskoj ekonomiji. Međutim, zbog njegove izrazite povezanosti sa okolišem i klimom, smatra se da je izrazito osjetljiv na bilo kakve promjene koje utječu na ta dva čimbenika. Tako da možemo reći da promjene klime će biti izuzetno važne za turističke destinacije i turiste. Kroz daljnja istraživanja došlo se do rezultata da sektor turizma proizvodi 5% od ukupne svjetske emisije stakleničkih plinova. Turizam je naviše zainteresiran za dugoročnu ekološku održivost jer su okoliš i prirodni resursi temeljni uvjeti njegova razvoja. Međutim, on je samo jedan od korisnika prirodnih resursa uz brojne druge korisnike istog prostora iz gospodarskih, javnih i drugih djelatnosti. Stoga brigu o zaštiti prirodnih resursa i troškove održivosti trebaju preuzeti svi korisnici okoliša, a ne samo turističke djelatnosti.¹⁷

Sektor graditeljstva, što uključuje hotele, odgovoran je za više od 40% potražnje za energijom diljem svijeta, za što je neizbježna posljedica velika potrošnja energetske resursa i stvaranje velike količine otpada. Dakle, možemo zaključiti da je taj sektor koji vrši izgradnju, održavanje i rušenje zgrada odgovoran za 40% emisije stakleničkih plinova. Kako bi se zadovoljile potrebe sadašnjih generacija, konvencionalne metode građenja su dovele u pitanje potrebe budućih generacija što je posljednjih godina rezultiralo izrazitim zanimanjem za održivu gradnju. U početku je takva gradnja počela stjecati popularnost u institucionalnom i poslovnom razvoju, a potom i u ugostiteljskom.

Hotelsko tržište sve ovo vrijeme nije izrazilo nikakvu zabrinutost za okoliš i malo se zanimalo za održivi razvoj, sve dok nisu došla saznanja da se odgovorni hoteli dugoročno isplate i donose dodatnu zaradu i učinkovitost na hotelskom tržištu.

¹⁶ Stern Review: The Economics of Climate Change (online). Dostupno na: http://mudancasclimaticas.cptec.inpe.br/~rmclima/pdfs/destaques/sternreview_report_complete.pdf

¹⁷ Bartoluci M.(2013). *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*. Zagreb: Školska knjiga

Mnogi su pojam ekološkog smještaja povezivali sa nekakvim drvenim kolibama u planinama ili šumi, koje vode skromna obiteljska domaćinstva i gdje nema nekakvog luksuza, tj. mogli bismo reći da su taj pojam povezivali sa ruralnim turizmom.

Međutim, u današnje vrijeme ekološkom smještaju i te kako možemo dodati pojmove luksuzni i gradski jer mnogi boutique hoteli koji se nalaze u centrima metropola integriraju ekološka načela u svoje politike.

Odgovorni hoteli su dizajnirani, izgrađeni i vođeni načelima održivog razvoja. Koriste energiju, vodu, materijale i zemlju mnogo učinkovitije i djelotvornije nego ostali hoteli koji su građeni na klasični način. Menadžeri i projektanti ovakvih hotela stvaraju zdravije okruženje od kojeg koristi imaju gosti, radnici i cijela njegova okolina jer na taj način popravljaju njihovo zdravlje, udobnost i produktivnost. Odgovorni hoteli povećavaju dobit svojim vlasnicima zbog sve veće potražnje za ekološki prihvatljivim proizvodima i uslugama.

Odmah na početku, svi će se složiti da izgradnja odgovornog hotela ima veću cijenu nego izgradnja standardnog hotela. Međutim, taj veći početni trošak se dugoročno izuzetno isplati jer kroz nekoliko godina dolazi do velikih ušteda pogotovo na plaćanju energenata i vode. Najisplativije je od samog početka planiranja hotela razmišljati o održivosti nego kasnije mijenjati već napravljeni hotel. Kako bi hotel bio ekološki, on mora biti održiv kroz čitav svoj životni ciklus.

Generalna iskustva vlasnika i projekatana odgovornih hotela pokazuju da je trošak njegove izgradnje u startu skuplji barem 10% nego konvencionalni hoteli te se iz tog razloga mnogi odupiru takvoj gradnji. Ono što oni ne shvaćaju je da već pri samoj izgradnji takvog hotela, iz razloga što i njegova izgradnja mora biti ekološki prihvatljiva, počinju štedjeti na energentima te da im to stvara čisti profit, a gotovi hotel se može isplatiti već za pet do deset godina.

Ako uzmemo u obzir izgradnju tipičnog hotela, 20% od svih troškova je kupnja zemljišta. Otprilike 55% troškova otpada na samu izgradnju, a 25% na ostalo. Pod pretpostavkom da barem jedna polovica troškova izgradnje odlazi na iskope, izradu temelja i strukture hotela, samo 27,5% od ukupnih troškova odlazi na fasadu zgrade te mehaničku opremu i materijal za izgradnju. Čak i da se ti troškovi povećaju za 10%,

10% od 27.5% predstavlja dodatnih 2.75% troškova koji se kroz 20 godina isplate deset puta.

LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) je svojevrsni sistem ocjenjivanja za „zelene“ zgrade, domove i susjedstva koji je osnovan od strane U.S. Green Building Council (USGBC) tj. Vijeća ekoloških zgrada Sjedinjenih Američkih Država.¹⁸ Taj sustav nudi vlasnicima i radnicima zgrada određene okvire za prepoznavanje i provedbu praktičnog i mjerljivog dizajna, izgradnje i održavanja ekoloških zgrada.

Prema LEED-u, njihove certificirane zgrade:¹⁹

- troše 25 % manje energije,
- emitiraju 34% manje CO₂,
- troše 11% manje vode,
- proizvode 80% manje otpada.

Pošto je predviđen nedostatak energenata, pitke vode i odlagališta otpada, ove uštede će baš zato postati izuzetno velike ako se počnu primjenjivati u svim hotelima. Mnogi svjetski poznati lanci hotela se okreću održivoj gradnji, među njima su i Hilton, Four Seasons, InterContinental, Palace i Marriott. Ti hoteli koji počinju provoditi mjere održivog razvoja to prvotno odlučuju radi veće zarade jer potražnja za takvim hotelima sve više raste.

Hilton International je među prvima koji je krenuo provoditi takve mjere. Samo u 2000. godini Hilton je uštedio skoro 2.5 milijuna američkih dolara na troškovima energenata. Uštede od 43 milijuna kWh struje godišnje je rezultiralo velikim smanjenjem emisije CO₂ i popriličnim koristima za okoliš. Tako su uveli LightStay koji analizira učinkovitost preko 200 operativnih postupaka kao što su održavanje, korištenje papira, odlaganje organskog otpada, kvaliteta zraka i prijevoz. On također sadrži i „meeting impact calculator“ koji računa utjecaj na okoliš bilo kojeg sastanka ili konferencije na njihovom imanju.

¹⁸LEED (online). Dostupno na: <https://new.usgbc.org/leed/rating-systems/new-construction>

¹⁹LEED (online). Dostupno na: <http://www.usgbc.org/articles/green-building-facts>

Slika 4. LightStay

Izvor: <http://news.hiltonhonors.com/assets/HHNR/docs/FINHiltonSustainabilityBrochure9.13.10.pdf>

Kao što je prikazano na slici 4. kroz LightStay sustav oni:²⁰

- *uče (learn)*, te svoje znanje o održivosti primjenjuju u svojim hotelima diljem svijeta,
- *konstantno poboljšavaju (improve)* svoju praksu i prihvaćaju održivost kao nešto što je integrirano u kompletan rad svih njihovih hotela na svijetu te time gostima nude bolje iskustvo,
- *mjere (measure)* i analiziraju održivost u svakom njihovom hotelu
- *prijavljaju (report)* svoja dostignuća određenim organizacijama koje provjeravaju njihove načine primjene održivosti i rezultate koje su do sada ostvarili kako bi mogli usporediti rezultate te napraviti program za još veće unaprjeđenje u području održivosti.

Od 2009. godine, smanjili su potrošnju energije za 17%, emisiju ugljika za 23%, otpad koji nastaje poslovanjem za 30%, a korištenje vode za 16,7 %.²¹

Hilton posjeduje Double Tree Hotels (slika 5.) koji su građeni po načelima održivog razvoja.²²

²⁰ Hilton Worldwide (online). *Sustainability. A Benchmark for Success at Hilton Worldwide*. Dostupno na: <http://news.hiltonhonors.com/assets/HHNR/docs/FINHiltonSustainabilityBrochure9.13.10.pdf>

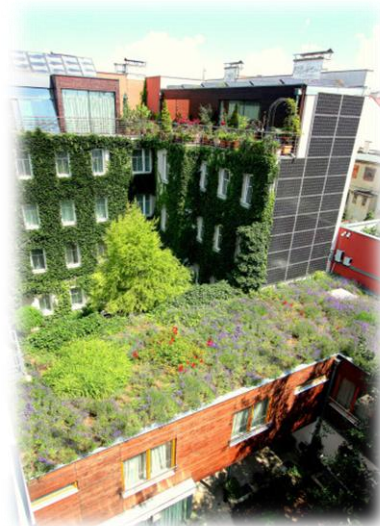
²¹ Hilton Worldwide (online). Dostupno na: <http://cr.hiltonworldwide.com/environments/>

Slika 5. Double Tree Hotel by Hilton

Izvor: <http://doubletree3.hilton.com/en/about/index.html>

Slika 6. Boutique Hotel Stadthalle Beč

Izvor: <http://www.hotelstadthalle.at/en>

Odličan primjer odgovornog hotela u Europi je *Boutique Hotel Stadthalle Beč*.²³ U tom ekološki osviještenom hotelu briga o okolišu je na prvom mjestu. Ovisno o vremenu solarni paneli koji se protežu na 160 m² ugriju dovoljno vode za čitavi hotel. Imaju i velike cisterne na krovu koje skupljaju kišnicu i njome navodnjavaju unikatni hotelski vrt i krov od lavande koji je ujedno i najveće polje lavande u Beču. Jedan od odličnih primjera kako uključuju svoje goste u proces održivosti je taj da oni gosti koji dođu do hotela biciklom ili vlakom dobivaju dodatnih 10% popusta na cijenu smještaja.

Hoteli u Hrvatskoj sve više prepoznaju održivi razvoj kao strategiju za daljnji rast i razvoj. S obzirom da je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana u Hrvatskoj i svijetu, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju potrebno se je bilo prilagoditi i turističkim trendovima. U porastu je potražnja turista za održivim proizvodima, zaposlenici žele biti motiviraniji, lokalna zajednica želi pozitivan učinak na okoliš stoga hoteli rade na održivom razvoju kako bi postigli bolje rezultate, bili bolji od konkurencije i dugoročno uspješnije poslovali.

Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske 2013. godine pokrenula je pilot-projekt "Zelena poslovanje u hotelijerstvu". 21 hotel dobio je "Sustainable Hotel" čime se

²²Više informacija o Double Tree hotelima: <http://doubletree3.hilton.com/en/about/greenhotels.html>

²³ Više o hotelu: <http://www.hotelstadthalle.at/en>

potvrđuje njihovo zeleno poslovanje te da su zadovoljili sve uvjete za taj certifikat, među kojima su upravljanje održivošću, zaštita okoliša, energetska učinkovitost, educirano osoblje, uštede u potrošnji energije i vode, kontrolirana emisija CO2 i drugi. Hoteli koji nose oznaku "Sustainable Hotel" jesu: Astoria, DoubleTree by Hilton, Tomislavov dom, Palace i Esplanade, Sport iz Ivanić Grada, Maestral i Feral iz sastava Lagune Novigrad, Bluesun hotel Berulia iz Brela, Phoenix iz Sesveta, Kimen iz Cresa, Well u sklopu Terma Tuhelj u Tuheljskim Toplicama, Borovnik iz Tisnog, Padova iz sastava rapskog Imperiala, Vitality Punta iz sastava malološinske Jadranka Hoteli, Valamarovi hoteli Sanfior u Rapcu te Koralj na Krku, Turist u Varaždin, Kaštel Motovun u Motovunu te Iadera iz Punta Skala Resorta u Petrčanima kod Zadra i Hotel Iadera Zadar/Petrčane.²⁴ Na primjeru ovih hotela očekuje se da će i ostali hoteli uvidjeti smisao održivog razvoja i prilagoditi svoje poslovanje.

Glavni cilj razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine je povećanje njegove atraktivnosti i konkurentnosti, što će rezultirati ulaskom u vodećih 20 turističkih destinacija u svijetu po kriteriju konkurentnosti.²⁵

Odgovorni hoteli građeni su uvažavanjem ekoloških standarda, a korištenje ekoloških materijala jedan su od preduvjeta građenja odgovornog hotela. Iako je recikliranje i korištenje obnovljivih izvora energije izuzetno važno za provođenje principa održivosti i sami materijali koji se koriste pri izgradnji hotela nisu ništa manje bitni. Pa se tako u gradnji samog hotela moraju koristiti prirodni i reciklirani materijali.

Konstrukcija hotela

Umjesto klasičnih cigli može se koristiti prirodni kamen ili glinene opeke u koje je dodana vuna te opeke su razvili španjolski i škotski istraživači. Takve opeke su čvršće nego ostale cigle te su otporne na hladno i vlažno vrijeme koje je u primorskim krajevima zbog vjetrova bure i juga vrlo često. Još jedna ušteda kod takvih opeka je što se ne moraju peći već se suše na zraku te se pri tome štedi energija.

Klasični crjepovi su obično napravljeni od gline ili cementa, a takva proizvodnja koristi puno energije. Njihova krajnja funkcija je da sačuvaju građevinu od kiše, vjetra i

²⁴ Održivi turizam (online). Dostupno na: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=233>

²⁵ Vlada Republike Hrvatske (2016). *Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske

sunca, a ne razmišlja se previše o činjenici da crjepovi cijelo vrijeme upijaju sunčevu energiju uzalud. S ovime na umu postoje kompanije koje su razvile solarne crjepove, oni upijaju solarnu energiju te ta energija može služiti za grijanje vode ili same građevine. Dovoljna je i ugradnja solarnih panela umjesto crjepova.

Korištenje cementa u izgradnji je poželjno, pogotovo ako se u njega ubace otpaci poput komadića stakla, drvene i metalne piljevine. Ovakve promjene ne mijenjaju sama njegova svojstva, a umjesto da se navedeni materijali bacaju, oni se na ovaj način recikliraju.

Izuzetno bitna stavka kod izgradnje je izolacija, pogotovo u primorskim područjima zbog jakih vjetrova te variranja vlage i temperature. U Hrvatskoj se za izolaciju koristi stiropor, koji je napravljen od plastike i izuzetno štetan jer ne dopušta građevini da „diše“. Umjesto stiropora mogu se koristiti ploče od komprimirane slame i/ili piljevine.

Kod prozora i vrata treba se izbjegavati PVC stolarija i koristiti drvenu ili drvno-aluminijsku stolariju, stakla na prozorima moraju biti dupla kako bi izolacija bila efikasnija.

Podovi i zidovi

Boje koje će se koristiti za bojanje zidova moraju biti prirodne i proizvedene od organskih sastojaka bez upotrebe petrokemijskih otrova ili pesticida. Ekološke boje obično sadrže biljna ulja, ekstrakte i jednostavne minerale te u njihovoj proizvodnji ne bi trebali nastati toksični produkti koji imaju negativan utjecaj na prirodu. Takve boje na bazi ulja dobro pokrivaju i drvo te mu daju dugotrajnu zaštitu.

Odličan materijal za podove je bambus, s obzirom da bambus spada u porodicu trava, obnavlja se svakih tri do pet godina te će se time sačuvati više šuma, bambus također proizvodi više kisika nego obično drvo. Pluteni podovi su također izuzetno dobro rješenje, topli su, mekani i jednostavni za održavanje. Pluto je izuzetno elastičan materijal te je otporan na ogrebotine i udarce i uz to dobro izolira toplinu. Tepisi od vune ili biljnih vlakana poput pamuka, jute, kokosa i sisla su odlični za podove. Lagano se održavaju, dugo traju te izoliraju toplinu.

Namještaj

Namještaj bi trebao biti izrađen od starih stabala koja su sama pala u šumi, bambusa, trstike te bi se pri njegovoj obradi trebalo koristiti prirodna ulja, vosak, ljepila iz obnovljivih izvora i sl. Sav namještaj bi se trebao lako reciklirati ili restaurirati.

Ostalo:

Posteljina i stolnjaci bi trebala biti od biljnih vlakana te otporna na česta pranja. Pribor za jelo i posuđe može biti od recikliranog stakla.

Nakon što se hotel sagradi i opremi tek počinje pravi izazov, jer takvim hotelom se treba znati upravljati. Pravilnim upravljanjem, godišnje uštede se i te kako mogu primijetiti. Ovdje su navedeni neki primjeri kako hotelijeri mogu uspješno upravljati svojim hotelima.

Osoblje

Treba napraviti „eko-tim“ u hotelu čiji će cilj biti kontinuirano napredovanje te koji će redovito evaluirati stanje u hotelu. Uz to među zaposlenicima se treba stvoriti poticajni program koji će ih motivirati da sudjeluju u poboljšanju ekološki prihvatljivih praksi.

Njihova edukacija je veoma bitna, pa bi ih bilo dobro naučiti da:

- isključuju svjetla i smanjuju grijanje ili klimu u sobama u kojima se trenutno ne nalaze gosti (za slučaj da sobe nemaju kartice koje automatski gase sve potrošače energije u sobama kada se izvadi iz za nju predviđenog ležišta),
- otvaraju tj. zatvaraju zavjese kako bi se smanjila potreba za korištenjem klime ili grijanja,
- kontinuirano provjeravaju i gase elektroničke uređaje koji se ne upotrebljavaju,
- slobodno daju ideje kako bi se još mogla smanjiti potrošnja resursa.

Struja i voda

Kako bi se mogla kontrolirati potrošnja vode redovito se moraju provoditi analize potrošnje vode u hotelu. Idealno rješenje za smanjenje potrošnje vode je ugrađivanje kolektora kišnice te uređivanje okoliša tako da se posade biljne vrste koje ne traže puno vode, ne remete prirodnu ravnotežu te ne zahtijevaju upotrebu bilo kakvih

pesticida i herbicida kako bi rasle. U kupaonice treba ugraditi tuševe i špine sa manjim protokom vode, te toalete i pisoare koji ne koriste velike količine vode kod povlačenja vode. Treba se paziti da se redovito (jednom godišnje) mijenjaju poklopci unutar vodokotlića jer kroz njih zna kontinuirano curiti voda kada se pokvare. Umjesto klasične perilice za robu trebalo bi se raspitati o nabavi ozonskog sistema pranja robe.²⁶

Sve žarulje u hotelu bi trebale biti štedne žarulje koje se ne zagrijevaju. Sustav rasvjete u hotelu bi trebao koristiti senzore, tako da se u područjima hotela koja se ne koriste tako često, poput hodnika, vanjskog dijela hotela i toaleta koji su van soba ne troši nepotrebno energija.

Obavezno se treba konzultirati sa stručnjacima u području štednje energije da pomognu vršiti analizu potrošnje u hotelu. Potrebno je koristiti sustav za gospodarenje energijom. Uređaji koji se koriste u hotelu moraju imati što manju potrošnju električne energije te Energy Star oznaku koja predstavlja međunarodni standard za energetske efikasne proizvode. U restoranima, predvorju i barovima bi se trebala koristiti dnevna svjetlost koliko god to vremenski uvjeti dopuštaju. Lako se može uštediti i ako se u bazenima i jacuzziima ugradi sistem grijanja na solarnu energiju.

Recikliranje

Idealno bi bilo kada bi svaka soba ili barem svaki kat imali kante za recikliranje papira, stakla, aluminijske i plastične te posebnu kantu za organski otpad. Takve kante bi se trebale nalaziti u predvorju, pored bazena, u kuhinji, uredima, kako bi se što više olakšalo recikliranje. Uz sve to iza hotela bi trebali biti veliki kontejneri u kojima bi se taj otpad isto tako propisno odlagao.

Održavanje hotela

Obavezno mijenjati filtere za vodu (ako postoje) i klimu, kalibrirati termostate, provjeravati curi li voda i sl. Potrebno je pratiti, zabilježiti i objavljivati koliko se struje i vode troši te zamijeniti ili popraviti oštećenu hotelsku opremu.

²⁶ Green Lodging News (online). Dostupno na: <http://www.greenlodgingnews.com>

Ugostiteljske usluge

Svaki hotel ima restoran, a restoran u odgovornom hotelu također mora poštovati principe održivosti. Namirnice koje se koriste za pripremu jela moraju biti organske, po mogućnosti iz lokalnog uzgoja. Idealno bi bilo imati poseban vrt koji će biti i dekorativan, ali će se u njemu uzgajati začini, voće i povrće za konzumaciju u restoranu. Kuhinja obavezno mora biti opremljena energetski efikasnim uređajima te se hrana koja nije pojedena od strane gostiju treba donirati lokalnoj neprofitnoj organizaciji koja brine za beskućnike i ljude slabijeg imovinskog stanja, dok ostatak hrane koja nije više za ljudsku upotrebu treba koristiti za kompost.

Trgovina

U sklopu hotela se često mogu pronaći trgovine koje nude robu i suvenire i/ili marketi i takav jedan objekt bi se trebao razlikovati od onih u klasičnim hotelima na način da prodaje samo fair trade i ekološke proizvode koji su napravljeni od strane lokalnih gospodarstava.

Oprema

Sredstva za čišćenje i dezinficiranje, pesticidi, uredska oprema, sve bi trebalo biti ekološki napravljeno bez otrovnih i štetnih sastojaka. Treba se kupovati reciklirani papir za printere i toaletni papir koji nije napravljen korištenjem nikakvih otrovnih kemikalija poput klora i žive te mora biti odobreno od strane šumarskog instituta. Njega za kosu i tijelo, posteljina, kava i čaj, ti proizvodi moraju biti organski, fair trade i ne testirani na životinjama i sl.

Gosti i hotelske sobe

Dobro je osmisliti kreativne načine kojim će se nagraditi goste koji se ponašaju ekološki osviješteno, npr. u Crowe Plaza hotelu gosti koji određeno vrijeme voze sobni bicikl koji generira struju dobiju bon za besplatnu večeru. Kako bi privukli ciljane skupine koje su ekološki osviještene dobro je nuditi popuste organizacijama koje se bave očuvanjem okoliša ili održivim razvojem koje bi htjele održati sastanke ili seminare u hotelu. Stvari koje su gosti ostavili iza sebe poput robe ili obuće, a nisu je tražili nazad te stari namještaj i uređaje donirajte humanitarnim udrugama. Nepotrošene ili na pola potrošene bočice šampona i gelova za tuširanje također se

mogu donirati. Kad god je moguće bilo bi dobro kupovati namirnice i ostale potrepštine za goste u velikim količinama jer im je tako cijena jeftinija.

1.2. Načelo sociokulturne održivosti

Sociokulturna održivost turizma proizlazi iz tzv. društvenih funkcija turizma.²⁷ Socijalna funkcija turizma ukazuje kako turizam povezuje ljude te tako utječe na smanjenje socijalnih razlika između pojedinih ljudskih skupina, klasa, naroda ili rasa. Kulturna funkcija turizma označuje utjecaj što ga receptivne turističke zemlje imaju na kulturnom planu prema inozemnim ili domaćim posjetiteljima.²⁸ Obije funkcije u istoj mjeri utječu na sociokulturnu održivost turizma. Ovo načelo održivosti naglašava kako je bitno očuvanje kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje utječe razvoj te dugoročno održavanje identiteta lokalne zajednice.

Istraživanja pokazuju da je „kulturne turiste“ moguće klasificirati u tri sljedeće skupine:²⁹

- Turisti motivirani kulturom – čini - 5-15% turista i oko 5% lokalnog stanovništva, a motivirani su i privučeni određenim kulturnim vrijednostima ili događajima (npr. odlazak na Dubrovačke ljetne igre),
- Turisti inspirirani kulturom – čine ih turisti oko 30% i lokalni stanovnici 15% koji su inspirirani određenim kulturnim atrakcijama ili događajima, a ne posebno s lokalnom kulturom, mogu ih posebno privući kulturne predstave, koncerti, izložbe (npr. koncert J. Carrerasa u pulskoj Areni)
- Turisti privučeni kulturom – to su turisti koji su privučeni kulturom, iako unaprijed ne planiraju posjet kulturnim atrakcijama, ali ih posjećuju ako su im ponuđene za vrijeme odmora.

Od mnogobrojnih turista koji posjećuju destinaciju lokalno stanovništvo kroz komunikaciju sa istim može upoznati njihov jezik, kulturu i običaje. Isto tako, turisti od lokalnog stanovništva mogu upoznati njihov jezik, kulturu, običaje, kuhinju i način života. Na taj način lokalno stanovništvo i turisti dobivaju nove vrijednosti.

²⁷ Čavlek N., Batroluci M., Prebežac D., Kesar D. i suradnici (2011). *Turizam- ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga Zagreb: British Council Hrvatska

²⁸ loc.cit.

²⁹ Bartoluci M.(2013). *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*. Zagreb: Školska knjiga

Sociokulturna održivost postići će se samo jakim i sustavnim sudjelovanjem zajednice ili razvojem građanskog društva. Društvena kohezija, kulturološki identitet, institucije, ljubav, opće prihvaćeni standardi i poštenje, disciplina, itd. sve to čini dio društvenog kapitala koji je najmanje podložan mjerenju (izračunavanju), ali je vjerojatno najvažniji za društvenu održivost. Taj moralni kapital zahtjeva održavanje i obnavljanje putem religijskog i kulturnog života zajednice.³⁰

Lokalne zajednice organiziraju brojna događanja kako bi se mogli povezati sa turistima. Turistu se kroz odnos sa lokalnim stanovništvom omogućuje da upozna kulturno i povijesno nasljeđe destinacije, da se obrazuje u vezi iste, da okusi i miriše lokalne specijalitete. Sa time turizam pridonosi povećanju opće naobrazbe i kulture ljudi. Mnogi turisti putuju radi upoznavanja kulturno-povijesnih vrijednosti destinacije te radi različitih oblika obrazovanja (učenje stranih jezika, sudjelovanje na stručnim skupovima).

Sa turistima bitno je uspostaviti dobar dugoročan odnos koji kasnije rezultira ponovnim vraćanjem u destinaciju. Oni se najčešće vraćaju, osim zbog prirodnih ljepota, zbog okusa i mirisa koji su doživjeli, gostoljubivosti lokalnog stanovništva, pogleda i zvuka. Sve to ostaje u ljudima, obogaćuje ih i rađa želju da ponovno to dožive.

Turizam utječe uvelike na lokalnu zajednicu omogućavajući joj da poveća svoje prihode, stvori nova radna mjesta, poboljšava kvalitetu života i poduzetničku aktivnost. Ujedno su i to razlozi zašto se sve više ljudi bavi turizmom.

Prilikom uključivanja lokalnog stanovništva u turizam mora se voditi briga o svim funkcijama održivog razvoja turizma. Svakako se mora posvetiti pažnja i ovoj funkciji ukoliko se žele postići dugoročni rezultati. Iako ova funkcija ima pozitivno djelovanje u prožimanju kultura u međusobnom razumijevanju ljudi, ipak su mogući i brojni negativni utjecaji. Primjerice, odnosi lokalnog stanovništva prema bogatim turistima mogu izazivati negativne konotacije koje neki autori nazivaju „psihološkom rezistencijom“.³¹

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

Neke od bitnih odrednica UNWTO Globalnog etičkog kodeksa za turizama odnose na sociokulturnu održivost:³²

- Razumijevanje i promicanje etičkih vrijednosti zajedničkih čovječanstvu, uz toleranciju i poštovanje raznolikosti vjerskih, filozofskih i moralnih uvjerenja, nisu samo temelj nego i posljedica odgovornog turizma. Sudionici u turističkom razvoju i sami turisti trebaju poštovati društvene i kulturne tradicije i običaje svih naroda, uključujući i tradicije i običaje manjina i autohtonih naroda, te prepoznati njihovu vrijednost.
- Turistička djelatnost treba biti u skladu s atributima i tradicijama regija i zemalja domaćina i treba poštovati njihove zakone i običaje.
- Zajednice domaćina, s jedne strane, i lokalni stručnjaci, s druge strane, trebaju znati koji ih turisti posjećuju i trebaju ih poštovati te se raspitati o njihovom načinu života, ukusima i očekivanjima; naobrazba i poduka za stručnjake pridonose toploj dobrodošlici
- Turistička djelatnost treba poštovati jednakost muškaraca i žena; treba promicati ljudska prava, a posebno osobna prava najranjivijih skupina, osobito djece, starijih osoba, invalida, etničkih manjina i autohtonih naroda
- Putovanja u vjerske, zdravstvene, obrazovne i kulturne svrhe ili u svrhu razmjena radi učenja jezika posebno su korisni oblici turizma, koji zaslužuju da ih se potiče
- Turistički resursi ubrajaju se u zajedničku baštinu čovječanstva; zajednice na čijem se teritoriju nalaze imaju posebna prava i obveze prema njima.
- Turistička politika i djelatnost trebaju se provoditi uz poštovanje umjetničke, arheološke i kulturne baštine, koju one trebaju zaštititi i prenijeti budućim generacijama. Posebnu pozornost treba posvetiti očuvanju i unapređenju spomenika, svetišta i muzeja te arheoloških i povijesnih lokacija, koji moraju biti općenito otvoreni posjetima turista. Treba ohrabrivati javni pristup kulturnoj imovini i spomenicima u privatnom vlasništvu, uz poštovanje prava njihovih vlasnika, kao i vjerskim objektima bez ugrožavanja uobičajenih potreba bogoštovlja.

³² UNWTO (online). *Globalni etički kodeks za turizam*. Dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocslImages/101213-unwto-kodeks.pdf>

- Financijska sredstva dobivena iz posjeta kulturnim odredištima i spomenicima trebaju se, barem djelomično, koristiti za održavanje, čuvanje, razvoj i uljepšavanje te baštine.
- Turističku djelatnost treba planirati tako da se omogući preživljavanje i procvat tradicionalnih kulturnih proizvoda, zanata i folklora, a ne da se izazove njihovo nazadovanje i standardizacija.

1.3. Načelo ekonomske održivosti

Ekonomska održivost zasniva se na zdravom i ekonomski učinkovitom razvoju koji razumijeva optimalno upravljanje resursima tako da se njima mogu koristiti i budući naraštaji.³³ Ekonomska održivost u turizmu kompatibilna je sa ekološkim i sociokulturnim načelima održivosti. Ovo načelo nalaže da se ekonomski vrednuje tzv. prirodni kapital uključivanjem njegove vrijednosti u cjelovit gospodarski sustav. Ekonomska održivost treba omogućiti ekonomski uspješan razvoj, a korištenje i upravljanje resursima mora osigurati njihovu očuvanost i za buduće generacije.³⁴ Na održavanju ovog načela moraju zajedno raditi svi sudionici u određenoj destinaciji jer je to jedini put ka boljoj kvaliteti života u sadašnjosti i budućnosti.

Tijekom izgradnje objekta u turističkoj destinaciji ponekad se odabiru neodgovarajuća tehnička rješenja i korištenje neprihvatljivih tehnologija što negativno utječe kasnije na cjelokupno poslovanje. Stoga je bitno, prije izgradnje odabrati ekonomske isplative tehnologije koje kasnije generiraju više pozitivnih učinaka u poslovanju i odnosu sa lokalnom zajednicom.

Ekonomska isplativosti u kontekstu održive turističke destinacije podrazumijeva, između ostalog, nadzor nad potrošnjom energije. Praćenje potrošnje energije u smještajnim objektima pomaže ranom otkrivanju problema, identificira mogućnosti za uštedu energije i mjeri učinkovitost provedenih mjera uštede.

³³ Bartoluci M.(2013). *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*. Zagreb: Školska knjiga

³⁴ Ibid.

Potrebno je definirati reviziju za potrošnju energije koju čine eksperti za energiju koji identificiraju uređaje koji troše energiju i određuje njihov stupanj potrošnje. Oni predlažu koje akcije je potrebno poduzeti kako bi se poboljšala energetska efikasnost u određenom hotelu.

Europska unija može dati oznaku kvalitete (engl. EU Eco-label) nekom hotelu koji ima adekvatnu politiku upravljanja okolišem i akcijski plan za uštedu energije u hotelu. EU eko oznaka je službeni certifikat Europske Unije, priznata u Europi, a može se integrirati u marketinšku strategiju turističke destinacije. Ako uprava poduzeća namjerava pokrenuti postupak za dobivanjem certifikata, pridržavajući se načela koja taj standard zagovara uvelike može poboljšati energetska efikasnost hotela.³⁵

Ključne koristi energetske efikasnosti:

- Ušteda u troškovima za energiju
- Smanjenje utjecaja na okoliš i zaštićene resurse
- Produljenje životnog vijeka opreme
- Poboljšanje reputacije zbog očuvanja okoliša

Kod određivanja aktivnosti koje bi se uključivale u plan održivih aktivnosti (engl. Sustainability action plan) preporučljivo je uzeti u obzir troškove i koristi svake aktivnosti. Procjena povrata na investicije (engl. Return on Investment – ROI) od korištene strategije, aktivnosti i tehnologije pomaže u definiranju programa održivosti za turističku destinaciju.

Predlaže se definiranje različitih aspekata uštede, ciljeva i sukladno time odgovornih osoba, prema sljedećem primjeru prikazanom u tablici 1.

Postoje brojni načini očuvanja resursa i štednje energije. Prvi korak je educiranje svih zaposlenika o važnosti održivoga razvoja i konkretnim aktivnostima koje se mogu poduzeti za očuvanje resursa i štednju energije. Nadalje, gostima se moraju komunicirati obrasci ponašanja koji podupiru održivi razvoj.

³⁵ Hotel Energy Solutions (online). Dostupno na: <http://hotelenergysolutions.net/en/content/energy-efficiency-make-first-assessment>

Tablica 1. Ključni aspekti uštede i aktivnosti

<p>Otpad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nabava sredstva za pranje i čišćenje u velikim pakiranjima • Odvojeno sakupljanje otpada • Korištenje trajnog pribora za jelo i trajnih stolnjaka • Predbilježba za obroke 	<p>Voda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korištenje uputa u kupaonici kojima se goste upućuje na višednevno korištenje ručnika • Korištenje slavina i tuševa s manjim protokom vode (korištenje perlatora) • Slavine i tuševi na senzor
<p>Energija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pametne sobe – gašenje rasvjete i električnih uređaja kada nisu u upotrebi • Što veća uporaba danjeg svjetla • Reguliranje preporučene temperature u objektu na max. 21°C zimi, 26°C ljeti • Održavanje el. uređaja radi sprečavanja gubitka energije 	<p>Hrana</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ponuda hrane iz vlastite proizvodnje (npr. kruh, kolači) • Ponuda hrane od lokalnog dobavljača • Ponuda hrane s eko-markicom
<p>Buka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dogovoriti se s gostima da poštuju ambijent i ne stvaraju buku • Vođenje računa o izvorima buke u objektu 	

Predlaže se detaljno definiranje aspekta uštede, aktivnosti, vremensko razdoblje za ostvarenje cilja i odgovorne osobe, kao što je navedeno primjerom u nastavku (Tablica 2.).

Tablica 2. Akcijski plan uštede energije

Br.	Aspekt	Zadatak	Cilj	Aktivnost	Do kada	Odgovorne osobe
1.	Rasvjeta	Smanjiti uporabu energije upotrebom žarulja sa energetski učinkovitijim modelima rasvjete	20% smanjenje utroška energije za rasvjetu	Zamjena svih žarulja sa energetski učinkovitim žaruljama (35W)	1 godina	Operativni manageri

Nadalje, kao indikator održivosti turizma uzima se Eco footprint (engl.). Eco footprint se definira kao površina namijenjena za nužne resurse i apsorpciju otpada koju stvara društvo. Veličina "footprint-a" varira ovisno o površini i vrsti korištenja prirodnih resursa, što zapravo ovisi o izboru životnoga stila, razini ostvarenih prihoda i tehnologiji. Iz tog razloga "eco footprint" pokazuje cjelokupni utjecaj potrošnje prirodnih resursa i energije na okoliš.

Više se treba usmjeriti na korištenje obnovljivih izvora energije. Razlozi za korištenjem obnovljivih izvora energije su energetski i ekološki. Energetski razlozi su smanjenje korištenja konvencionalnih energenata (prirodni plin, loživo ulje, električna energija) dok su ekološki razlozi povezani sa smanjenjem emisije štetnih tvari u okoliš.

Smanjenje potrošnje energije utjecati će na smanjenje operativnih troškova i imati ogroman utjecaj na očuvanje okoliša, prije svega kroz očuvanje prirodnih resursa i smanjenje emisije CO₂.

Prema podacima Energetskog instituta Hrvoje Požar, Hrvatska ima veliki potencijal za iskorištavanje energije sunčevoga zračenja. Ipak, nije dovoljno iskorištena.

Kada govorimo o ekonomskoj održivosti moramo spomenuti turistički multiplikator. Turistički multiplikator je pokazatelj rasta ili pada nacionalne ili lokalne ekonomije zahvaljujući prihodima ostvarenim od inozemne turističke potrošnje. Kako bi turistički multiplikator bio što veći, potrebno je voditi računa o komponentama koje ga oblikuju:³⁶

$$T_m = [1/(1-C/Y)]$$

pri čemu su

T_m = turistički multiplikator

C = kumulativna vrijednost uvozne komponente + štednja + porezi

Y = kumulativna vrijednost domaćih proizvoda, roba i usluga

Multiplikativni učinci pojavljuju se kada se novac ostvaren turističkom potrošnjom stranih gostiju u receptivnoj turističkoj zemlji ili odredištu "obrće", odnosno kruži kroz veći broj transakcija u nacionalnoj ili lokalnoj ekonomiji. Time svi sudionici u tim transakcijama ostvaruju povećane prihode, zapošljavanje i sl. Što je veći broj transakcija, veći je i multiplikator, ali pod uvjetom da se novac iz turističke potrošnje što manje troši na uvoz robe ili usluga ili u štednju onih koji ostvaruju turističke prihode. Ako je dakle uvozna komponenta ili štednja veća, to je turistički multiplikator manji i obratno. Što je uvozna komponenta veća i štednja manji je multiplikator. Društveno odgovorna turistička destinacija svakako vodi računa o turističkom multiplikatoru kako bi ostvarila sve one pozitivne strane koje se očekuju od nje.

³⁶ Turistički multiplikator (online). Dostupno na:
http://www.effect.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=662%3Aturistiki-multiplikator&Itemid=106

2. RAZVOJ PRKLOGA KAO ODRŽIVE TURISTIČKE DESTINACIJE

Pravac razvoja turizma Prkloga iziskuje razmatranje i uvažavanje već dosad donesenih strateških dokumenta i šire prostorne cjeline ovog područja s ciljem prilagodbe razvoja turizma s već definiranim smjernicama. U nastavku su navedene relevantne značajke Grada Labina pod kojim spada više naselja i uvala Prklog koja je prikazana na slici 7.

Slika 7. Prklog

Izvor: <http://www.labin.hr/obavijest-o-izradi-urbanistickog-plana-uredenja-turisticko-razvojnog-podrucja-prtlog-1-i-prtlog-2>

Labin je grad bogate povijesti i starih tradicija, nalazi se na visini od 320 metara, udaljen od Pule oko 45 km. Grad impresionira bogatstvom arhitekture i kulturno-povijesnih spomenika s brojnim umjetničkim ateljeima. Područje se može smatrati i prirodnim fenomenom zbog raznolikih i vrlo vrijednih osobina: prije svega slikovitih uvala Rapca i Prkloga.

Prema Master planu razvoja turizma Istre potrebno je razviti cluster t.j. područja koja obuhvaćaju različite jedinice lokalne samouprave, a smatraju se interno homogenim područjima s određenim specifičnim svojstvima i jasnim identitetom.

Prklog je malo turističko mjesto nešto južnije od Rapca, smješteno iznad istoimene uvale proglašene zaštićenim zelenim rekreacijskim pojasom. Omiljeno je kupalište onih koji ne vole gužve, već prednost daju miru uz kamenitu obalu uokvirenu zelenilom i gotovo netaknutom prirodom.

Propisane mjere zaštite ovog područja podržavaju ekološke aspekte održivog razvoja turizma kroz zabranu ispresijecanja gustih sklopova vegetacije interpolacijama novih geografskih područja. Na područjima neizgrađenih kraških i aluvijalnih polja potrebno je maksimalno ograničiti izgradnju stambeno-gospodarskih objekata van građevinskih područja i odrediti druge mjere za sprečavanje devastacije prostora. Razvoj uvale Prkloga treba biti usklađen sa clusterom Labin – Rabac.

2.1. Održivi razvoj Prkloga kroz 10 koraka

Da bi se područje Prkloga razvilo na održiv način potrebno je slijediti 10 koraka održivog turizma.

a) Što želimo postići?

Potrebno je definirati ciljeve razvoja turističke destinacije. Osnovni cilj je razvoj turističke destinacije na održiv način. Područje Prkloga će se razvijati u skladu s "Prostorno-programskom osnovom područja Duge Luke - Prklog – konceptualni okvir turističke valorizacije". Prema tome, definiran je model turizma kojim grad izgrađuje svoj identitet kao: "Spoj prirode i nasljeđa gdje se brežuljci sastaju s morem." Potencijal za razvoj turizma je velik, a još uvijek neiskorišten. Prema Prostornom planu uređenja Grada Labina na području Prkloga moguća je izgradnja građevina ugostiteljskih i rekreacijskih namjena prema uvjetima zaštite okoliša.

b) Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen?

Kako bi se turistička destinacija razvila na održiv način potrebno je uključiti brojne utjecajno-interesne skupine, kako prikazuje slika 8.

Slika 8. Utjecajno-interesne skupine destinacije Prklog

Izvor: Izrada autorice

Prema slici se može zaključiti s kojim utjecajno – interesnim skupinama je potrebno konzultiranje;

- *Lokalni dobavljači* – nabava ekoloških proizvoda i razvijanje poduzetničkog duha kod malih obiteljskih poduzeća ili pokretanje vlastite proizvodnje u suradnji s lokalnim proizvođačima, a pod jedinstvenim poduzećem i markom
- *Zelene udruge* – minimalno narušavanje okoliša
- *Lokalna zajednica* – poticanje zapošljavanja, poduzetništva i sl.
- *Povezivanje sa sveučilištima* – potreba za visoko obrazovanom radnom snagom u području ekonomije, šumarstva, medicine, veterine, nutricionizma
- *Turističke zajednice i agencije* – pomoć pri promociji i distribuciji destinacije
- *Autohtono stanovništvo* – razvoj destinacije uvjetuje i rast i razvoj grada
- *Posjetitelji* – voditi brigu o vrijednosti pružene usluge gostima, odgovoran marketing

- *Lokalne, regionalne i druge vlasti* – poštivanje propisanih zakona za razvoj turističke destinacije

Sa svim navedenim dionicima potrebno je razviti određeni oblik partnerstva. Kako bi se ostvarili prethodno navedeni ciljevi turističke destinacije potrebno je razviti međusobno razumijevanje u važnim pitanjima i zajednički definirati određene podciljeve turističke destinacije.

c) Što je poznato?

Strategija razvoja odnosno planovi lokalne samouprave detaljno su definirani u konceptualnom okviru turističke valorizacije. Vizija, misija i odrednice definirane su kao:

Vizija: planirana je održiva strategija zasnovana na rastućoj turističkoj potražnji, financijskom povratu, poboljšanju kvalitete doživljaja gostiju i kvalitete života lokalnoga stanovništva

Misija: održivi turistički razvoj mora biti povezan s očuvanjem okoliša, promocijom lokalnog identiteta uz osiguranje ekonomskog povrata investicija i profitabilnost turističkog poslovanja

Odrednica: izgradnja destinacije s potpunom uslugom, jačanje lokalnih vrijednosti putem održivog razvoja

Ovu turistička destinacija treba razvijati u skladu s navedenim strateškim smjernicama.

d) Što čini regiju, destinaciju ili proizvod posebnima?

Prklog je malo turističko mjesto nešto južnije od Rapca, smješteno iznad istoimene uvale proglašene zaštićenim zelenim rekreacijskim pojasom. Omiljeno je kupalište onih koji ne vole gužve, već prednost daju miru uz kamenitu obalu uokvirenu zelenilom i gotovo netaknutom prirodom.

Krajobrazna cjelina uvale Prklog spada u područje prirodne baštine od županijskog značaja, u područje zaštićenih krajolika. Gusta vegetacija na strmo položenim padinama zahtjeva ograničavanje širenja građevinskih područja prema temeljnim krajobraznim vrijednostima.

Prema istraživanju Eurobarometra u 2016. godini Europljanima je priroda najvažniji faktor u odabiru odredišta za odmor, stoga treba kroz promociju naglašavati ljepotu prirode ove destinacije.³⁷

Destinaciju također čine posebnom:

- More i sačuvani okoliš
- Bogata kulturno-povijesna baština, muzeji i galerije
- Gastronomija
- Lokalni običaji
- Geografski položaj
- Osjećaj sigurnosti

e) Koja su glavna problemska pitanja?

Prije svega potrebno je voditi brigu o doživljajima posjetitelja/korisnika. Iako se na području Prkloga, kao dio zaštićenog krajobraza može uživati u netaknutoj prirodi, čistom moru, gostima ovo nije dovoljno. Potrebno je dobro pozicionirati turističku destinaciju i ponuditi potpuni doživljaj.

Pozicioniranje turističke destinacije, ovisi dakako o tipu turizma koji će se razvijati. Generalno je pozicioniranje predviđeno konceptualnim okvirom turističke destinacije na sljedeći način:

- Romantična, osobita destinacija, po mjeri čovjeka i s personaliziranim uslugama
- Inspirirana istarskom kulturno-povijesnom baštinom i očuvanom prirodom
- Potpuno integrirana s okruženjem i s maksimalnim poštivanjem prostora
- Sukladna principima održivog razvoja
- S najkvalitetnijim hotelskim i turističkim sadržajima u Istri i Hrvatskoj
- Raznovrsna: wellness, ruralni turizam, posebni interesi u prirodi, zabavi i edukaciji
- Inovativna: nudi ekološki odmorišni kompleks i specijalistički obiteljski hostel
- S bogatim pješačkim i biciklističkim stazama

³⁷ European Commission (2016). Flash Eurobarometer 432. *Preferences of Europeans towards tourism 2016.*

- Namijenjena visoko i više platežnim gostima iz vodećih europskih tržišta potražnje, ali i lokalnom stanovništvu Grada Labina i Istre
- U neposrednoj blizini značajnih tržišta potražnje poput Italije, Austrije i Njemačke
- Od općeg snažnog marketinškog interesa za Istru i Hrvatsku

Turistička zajednica grada Labina i Hrvatske kao i brojne turističke agencije pomoći će u promociji i distribuciji turističke destinacije. Destinacija Prklog trebala bi biti dostupna turistima koji dolaze s osobnim automobilima stoga je potrebno predvidjeti izgradnju parkirališta. Ipak, turiste se potiče da dođu do destinacije sredstvima javnog prijevoza – autobusom, vlakom ili avionom. Kako je najbliži željeznički kolodvor u Puli, a aerodrom nedaleko od Pule, organizira se prijevoz gostiju od Pule do Prkloga. Svaki gost koji koristi neki oblik javnog prijevoza dobiva 10% popusta na uslugu smještaja u objektima. Na taj način se potiče razmišljanje gostiju o utjecaju prijevoza na okoliš.

Načini upravljanja okolišem i korištenje resursa definirani su kroz održivu gradnju na području Prkloga i ekonomsku isplativost.

Potrebno je pridržavati se Zakona o pružanju usluga u turizmu te svih ostalih relevantnih zakona. Važno je ishodovati sve dozvole predviđene zakonom za smještajne, prehrambene objekte i druge.

f) Analiza

Planiranje turističke destinacije mora biti u skladu s okruženjem u kojem destinacija djeluje. Izdvojeni su sljedeći trendovi u turizmu uz napomenu kako se razvoj destinacije prilagođava trendovima:

- Poslovanje na suvremenom turističkom tržištu sve se više temelji na specijalizaciji turističkog proizvoda koji je sastavljen od elemenata ponude prepoznatljive točno određenom segmentu turističke potražnje – selektivni turizam
- Potražnja za visoko kvalitetnim doživljajima koje omogućavaju posebno dizajnirani programi putovanja, raste po višoj stopi od potražnje za masovnim (klasičnim) turističkim kretanjima – nuditi sadržaje koji daju osobno ispunjenje i zadovoljstvo

- Turisti najprije odaberu motiv putovanja, a tek onda destinaciju – značajno označavanje markom i imidž turističke destinacije
- Znanje i aktivnosti turista u konstantnom porastu – nuditi neki vid kreativnog turizma (učenje osobite vještine za vrijeme godišnjeg odmora koja pripada kulturi receptivne zemlje, tj. zajednice)
- Zaštita prirode područja – educirati goste o potrebi za konstantnom brigom o bogatstvu flore i fauna na tom području

Za razliku od masovnog turizma, turističke destinacije preferiraju razvoj pojedinog oblika od skupine selektivnog turizma (sportsko-rekreativni, elitni, ruralni, kongresni, kulturni, kreativni, zdravstveni, ribolovni itd.). Spoznavanje i određivanje potrošača koji se žele opsluživati te razrjeđivanje marketinškog programa po mjeri svakoga odabranoga segmenta radi ostvarivanja poslovnog uspjeha definira se kao ciljni marketing, stoga bi i razvoj turizma treba biti ciljan, tj. selektivni.³⁸

g) Načela i ciljevi aktivnosti

Potrebno je odrediti pravila ponašanja kako bi se usmjerile aktivnosti. Prije svega važno je točno definirati željena dostignuća. Ciljevi moraju biti jasni, mjerljivi, ostvarivi i vremenski ograničeni te rezultat suodlučivanja dionika. Održivi razvoj nalaže da se ne vodimo samo ekonomskim ciljevima, već u obzir treba uzeti i druge dimenzije (ekološka, socijalna i drugo).

U ovaj fazi, teško je specificirati ciljeve na taj način, no može se govoriti o sljedećim ciljevima:

- Turistička valorizacija područja na održivi način
- Minimalno narušavanje okoliša
- Poticanja zapošljavanja
- Razvoj poduzetničkoga duha svih malih lokalnih dobavljača
- Smanjenje sezonalnosti kroz nuđenje selektivnih oblika turizma koji ne ovise o ljetnoj sezoni
- Konstantni prihodi
- Rast i razvoj lokalne zajednice

³⁸ Križman Pavlović, D. (2008). *Marketing turističke destinacije*. Zagreb: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Mikorad d.o.o.

h) Koje su moguće razvojne ideje i opcije?

Uvažavajući sve prethodno navedene činjenice, predlažu se tri oblika selektivnog turizma na području Prkloga:

1. zdravstveni turizam
2. sportsko-rekreativni turizam
3. ruralni turizam

Svaki od navedenih oblika turizma razrađen je u nastavku kroz objašnjenje pojedinog oblika selektivnog turizma, stanje u Hrvatskoj, zašto i kako razviti taj oblik turizma, financiranje projekta te prilike i prijetnje svakog od navedenih oblika.

i) Provedba

Nakon odabira određenog scenarija razvoja turizma potrebno je pristupiti provedbi. Za provedbu potrebno je detaljno razraditi aktivnosti i oblikovati plan rada. Nužno je definiranje aktivnosti, subjekte provedbe, rokove provedbe, potrebne resurse (financijske i materijalne) te načine nadzora nad provedbom odabrane aktivnosti.

j) Smjernice

Projekt oblikovanja održive turističke destinacije ne završava provedbom i kontrolom svih planiranih aktivnosti. Smjernice je potrebno davati konstantno, kako bi bilo jasno što je u dosadašnjem razvoju učinjeno dobro i što bi trebalo poticati u budućnosti. Također, važno je identificirati sve što se pokazalo lošim kako bi se u budućnosti znalo zbog čega je došlo do određenih odstupanja.

3. TRI SCENARIJA RAZVOJA TURIZMA NA PODRUČJU PRKLOGA

Područje uvale Prkloga još je uvijek turistički nerazvijeno, ali s iznimnim potencijalom za razvoj. Prema E. Lawsu koji razlikuje tj. identificira različite tipove turističke destinacije, područje Prkloga spada u svrhovito izgrađeni turistički centar. Obilježje ovog oblika turističke destinacije je da „sveukupna infrastruktura i sadržaji isključivo su usmjereni k zadovoljenju turističkih potreba“. Centar osigurava sve sadržaje neophodne posjetiteljima tijekom njihova boravka.

U nastavku su predložena tri scenarija razvoja turizma Prkloga kao turističke destinacije. Predlaže se razvoj zdravstvenog turizma, sportsko-rekreativnog te ruralnog turizam.

3.1. Zdravstveni turizam

Zdravstveni turizam je vrsta složene gospodarske aktivnosti u kojoj bitno mjesto zauzima stručno i kontrolirano korištenje prirodnih ljekovitih činitelja, postupaka fizikalne medicine i programiranih fizičkih aktivnosti u svrhu održanja i unaprjeđenje fizičkog, mentalnoga i duhovnoga zdravlja turista i poboljšavanje kvalitete njihova života.³⁹ Zdravstveni turizam jedan je od najstarijih specifičnih oblika turizma te se smatra jednim od najbrže rastućih segmenata turističke potražnje. Stanovništvo je zdravstveno sve obrazovanije, populacija stari, a životni se vijek produžava. Na današnjem stupnju razvoja, medicina je značajno promijenila svoj odnos prema čovjeku. On se ne tretira više kao zbroj različitih dijagnoza i patološko-anatomske analize nego kao kompleksna biološka jedinica, kao član društva s nizom teškoća psihičke, socijalne, ekonomske i emocionalne prirode s iznimnom podložnošću zdravstvenim poremećajima.⁴⁰ Na temelju toga, treba oboljelom čovjeku omogućiti da se vrati u aktivan život i vratiti mu psihofizičku i socijalnu ravnotežu pomoću niza aktivnosti, kako medicinskih tako i drugih, koji naizgled nemaju medicinski karakter, ali postižu upravo takve efekte.

Danas se pokušava što više koristiti vodu, sunce, zrak, vježbanje, psihičke i fizičke relaksacije u prirodi. Pored ovih čimbenika, pozitivno djelovanje turističke rekreacije na čovjeka zasniva se i na kompleksu raznih drugih faktora kao što su psihički u samoj privremenoj promjeni sredine, zatim blagotvornosti i ljekovitosti nezagađene

³⁹ Kušen, E. (2006). *Hrvatski turizam-plavo, bijelo, zeleno*. Zagreb: Institucija za turizam

⁴⁰ Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

flore i faune, uz čist primorski ili planinski zrak te aerosol eteričnih ulja, tišina, pravilna ishrana, kretanje u prirodi i sl.

Turizam kao društveni fenomen upravo se zasniva na intenzivnom korištenju ovih elemenata čime predstavlja važan čimbenik zdravstvene preventive i rehabilitacije. Turizam na današnjem stupnju razvoja sve više prerasta u globalni fenomen u koji su uključene najšire mase stanovništva. Ova pojava, posebice u zdravstvenim oblicima selektivnog turizma, postupno prelazi okvire sekundarnih „luksuznih“ potreba i postaje jedna od egzistencijalnih bioloških potreba modernog čovjeka čije korištenje nameće i dostignut stupanj njegove zdravstvene kulture.⁴¹

Zdravstvena kultura modernog društva u emitivnim zemljama podrazumijeva postojanje složenog sustava s nizom zdravstvenih institucija koje se, između ostalog, bave i određivanjem načina korištenja slobodnog vremena ili pak liječenja kroz aktivni vid rekreacije koja je sve značajniji dio turističkih sadržaja.⁴² Nivo zdravstvene kulture ne samo da određuje kvantitetu turističkih kretanja, nego i njegove prostorne dimenzije, vremensku distribuciju pa čak i sam vid turističke aktivnosti, vrstu smještajnog kapaciteta te u mnogim slučajevima i način korištenja prirodnih i drugih ljekovitih faktora. Porast nivoa zdravstvene kulture i narasle objektivne potrebe, uvjetovali su sve intenzivniji razvitak zdravstvenog turizma diljem svijeta, u koji se iz godine u godinu uključuje sve veći broj korisnika.⁴³

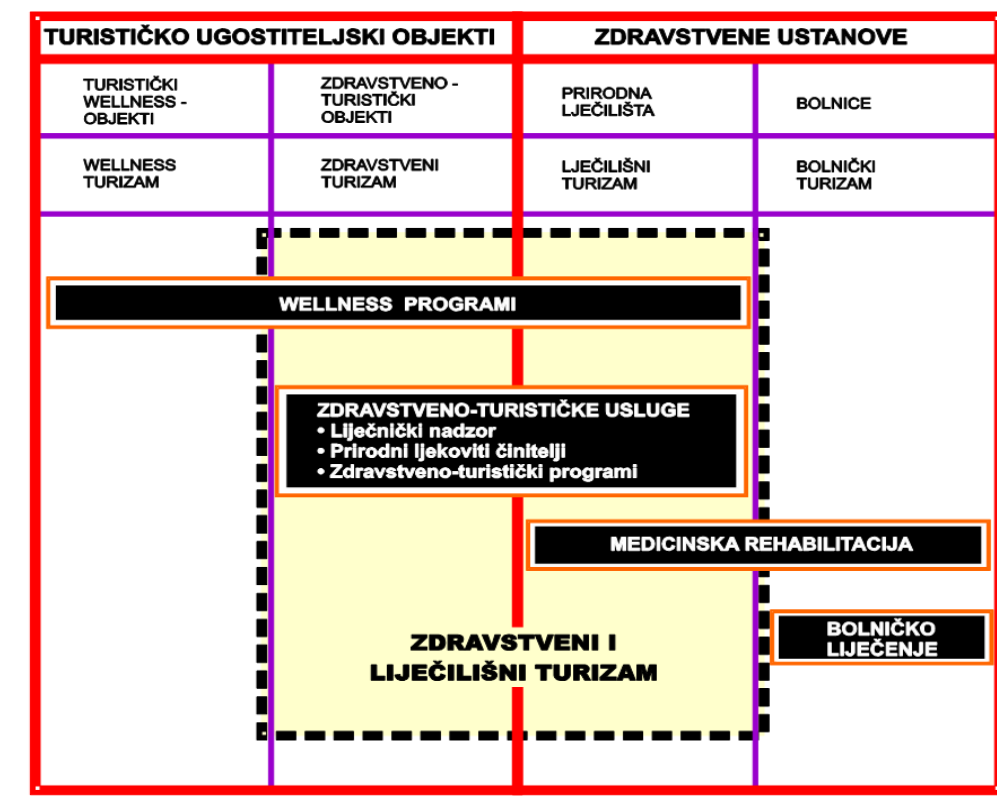
Zdravstveni je turizam danas izašao iz početnih okvira i sve više u sebi uključuje raznovrsne usluge kao što su centri za masažu, klubovi i centri zdravlja, fitnesa, morske terapije, dijetalne terapije, psihoterapije, antistres terapije, tretmani ljepote, detoksikacijski tretmani, sport, rekreacija, obrazovanje vezano uz zdravlje i sl.

⁴¹ loc.cit.

⁴² loc.cit.

⁴³ loc.cit.

Slika 9. Prikaz značajki ponude zdravstvenog i lječilišnog turizma te njihovog kontaktnog okruženja

Izvor: Kušen, E. (2006). *Hrvatski turizam-plavo, bijelo, zeleno*. Zagreb:Institucija za turizam

Jedan od načina detaljnog terminološkog razjašnjenja je precizno pozicioniranje zdravstvenog turizma unutar sličnih aktivnosti wellness turizma, lječilišnog te bolničkog/medicinskog turizma (Slika 9.). Riječ je o potrebi sadržajnog razlikovanja četiriju različitih vrsta turističkih proizvoda: wellness turizma, zdravstvenog turizma, lječilišnog turizma te bolničkog turizma. Svaki od ovih proizvoda karakteriziraju pripadajuće specifične usluge, ali i usluge koje karakteriziraju druge srodne proizvode. Na slici 9. se vidi da se neke specifične usluge mogu pružati u tri, dvije ili u samo jednoj vrsti objekata. Tako se aktivnost wellness-programa može javljati u turističkim wellness-objektima, u zdravstveno-turističkim objektima i u prirodnim lječilištima. Zdravstveno-turističke usluge (liječnički nadzor, prirodni ljekoviti činitelji i zdravstveno-turistički programi) javljaju se u zdravstveno-turističkim objektima. Medicinska rehabilitacija karakteristična je za prirodna lječilišta i bolnice, a bolničko liječenje samo za bolnice. Znanstveno-turističke aktivnosti najsnažnije međusobno

povezuju zdravstveno-turističke objekte i prirodna lječilišta, prve kao turističko-ugostiteljske objekte, a druge kao zdravstvene usluge.

3.1.1. Zdravstveni turizam u Republici Hrvatskoj

Razvoj zdravstveno-rekreativnog turizma kao posebnog selektivnog oblika može biti od velike koristi na Jadranu s obzirom na iznimne prirodne uvjete, ali i objektivne mogućnosti u sferi turističke suprastrukture. Koristi se očituju u sljedećem:⁴⁴

- pokazuje najmanje sezonskih oscilacija čime omogućuje bolje iskorištavanje kapaciteta;
- pruža posebne mogućnosti iskorištavanja kapaciteta u tzv. periodu mrtve sezone s obzirom na povoljne klimatske prilike primorja i karakter poremećaja potencijalnih korisnika turističko-medicinskih usluga;
- prosječna dnevna potrošnja povoljnija je nego kod ostalih kategorija turizma zbog složenijih usluga;
- ima najduži prosječan period boravka;
- omogućuje iskorištavanje relativno najšire turističke ponude, koja obuhvaća cjelogodišnji tretman te složene medicinske usluge;
- najmanje je elastičan u pogledu potražnje jer spada u egzistencijalne potrebe čovjeka;
- u skladu s navedenim, pruža veću stalnost zaposlenja i omogućava veći broj zaposlenih radi osiguranja potrebne kvalitete usluga;
- predstavlja najstabilniji oblik u kompleksu turističke privrede.

U Hrvatskoj, medicinske usluge u turističkom prometu sudjeluju sa simboličnih jedan posto. U medicinski turizam je od 2002. do 2009. uloženo samo 71 milijun eura, podaci su kirurga dr. Miljenka Bure, direktora Medicinske grupe d.o.o. i predsjednika Udruge za razvoj medicinskog turizma. U Udruzi za razvoj medicinskog turizma procjenjuju da je u 2009. od ukupno 6,5 milijardi eura prihoda od turizma zdravstveni turizam donio samo oko 75 milijuna, a u 2010. još manje, oko 45 milijuna eura. Od ukupno 972 kredita u vrijednosti 9,986 milijardi kuna, koji su u 2011. odobreni za turizam, ni jedan nije odobren za projekte u medicinskom ili zdravstvenom turizmu, ustanovili su u HGK. Hrvatska gospodarska komora pak raspolaže samo podacima o

⁴⁴ loc.cit.

prihodima 12 specijalnih bolnica (toplica) i dva lječilišta koji su u razdoblju od siječnja do rujna 2011. iznosili ukupno 414 milijuna kuna. Udio tržišnih prihoda (koji nije ugovoren s HZZO-om) čini oko 30% ili 124,2 milijuna kuna. U svijetu je čak 15 posto svih putovanja motivirano zdravljem, što znači da više od 150 milijuna ljudi putuje u potrazi za “eliksirom”.

3.1.2. Mogućnosti razvoja zdravstvenog turizma na području Prkloga

Područje Duga Luka – Prklog je idealno upravo za zdravstveni turizam radi mora, klime i flore koji se na tom području nalaze te je izrazito pogodno za talasoterapiju tzv. liječenje morem. Kroz talasoterapiju se može razviti lječilište za bolesti dišnih putova, srca i krvožilnog sustava, plućne bolesti ili bubrežne bolesti te na području Prkloga napraviti specijalnu bolnicu za rehabilitaciju neke od navedenih bolesti. Uz takvu bolnicu može se sagraditi i hotel koji će nuditi wellness usluge sa proizvodima baziranim na morskoj soli i algama. Ključno je povezati zdravstveni turizam sa sportsko-rekreacijskim turizmom te omogućiti turistima da uz fizičko njeguju i svoje psihičko zdravlje. Međutim, da bi lječilište mogao kvalitetno funkcionirati, obavezno je riješiti problem prometne infrastrukture i pristupa bolnici.

U svrhu razvoja zdravstvenog turizma ideja je da se na predmetnom području izgradi specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bubrežnih bolesnika i ekološki hotel sa wellness ponudom koji će biti u skladu sa standardima propisanim za građenje hotela.

Ciljna skupina

- bubrežni bolesnici te oni koji redovito moraju na hemodijalizu, a ne žele da njihova bolest ograničava njihovu želju za putovanjem i relaksacijom
- obitelji bubrežnih bolesnika
- obitelji sa djecom u potrazi za rekreacijom i relaksacijom
- parovi bez djece srednje i starije dobi
- ljubitelji prirode i rekreacije
- pretežno visoko obrazovani ljudi visoke platežne moći

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bubrežnih bolesnika

Bolnica će biti izgrađena u mediteranskom arhitektonskom stilu. Pri izgradnji će se koristiti prirodni kamen koji se može naručiti iz najbližeg kamenoloma. Slijedit će se principi održive gradnje koji će se uklopiti u standarde izgradnje bolnice, pa će se tako koristiti prirodni izolacijski materijali, prirodne boje, drvena stolarija, prirodni namještaj, bolnički kreveti će biti elektronički podesivi i energetske efikasni. Svi potrebni medicinski aparati će također biti energetske efikasni, izuzetno precizni i tehnološki napredni. Jedan dio vanjske fasade će biti kompletno prekriven solarnim pločama koje će služiti za grijanje vode i dio napajanja bolnice te će imati kolektore kišnice koji će služiti za navodnjavanje vrtova oko bolnice. Iz razloga što medicinski uređaji zahtijevaju dosta energije i bolnica mora uvijek biti opskrbljena električnom energijom, dio će se napajati klasičnom električnom energijom koju dostavljaju dalekovodi i postojat će veliki generator u slučaju nestanka struje.

U prizemlju bolnice će se nalaziti recepcija za kojom će raditi dvije medicinske sestre koje će zaprimati bolesnike. Tu će se nalaziti ambulante za nefrologiju i hemodijalizu te hematološko – biokemijski laboratorij u kojem će raditi bar četiri laboratorijska tehničara. Na prvom katu će se nalaziti odjel hemodijalize koji će imati barem 20 priključnih uređaja za hemodijalizu od kojih će barem jedan biti odvojen za osobe pozitivne na hepatitis. Tu će se nalaziti rendgen, ultrazvuk i ostali potrebni dijagnostički aparati te će na tom katu raditi sveukupno četiri nefrologa, 20 medicinskih sestara, tri radiologa te dva doktora koja će obavljati ultrazvuk. Na drugom katu će biti odjel nefrologije sa osam trokrevetnih soba od kojih će svaka imati svoju kupaonicu sa tuš kabinom i toaletom, televiziju sa satelitskim prijarnikom, kvalitetne bolničke krevete sa zvonom u slučaju hitnoće i šest jednokrevetnih soba od kojih će također svaka imati svoju kupaonu i televiziju. Sveukupno će biti 30 kreveta za bolesnike. Na tom odjelu će raditi tri nefrologa te 12 medicinskih sestara. Obroci koje će pacijenti dobivati tri puta dnevno će biti spremni u kuhinji restorana u sklopu hotela koji će se nalaziti do bolnice te će kompletna biti iz lokalnog, regionalnog ili nacionalnog organskog uzgoja i pripremana u skladu sa prehrambenim potrebama pacijenata.

Smještaj u eko-hotelu

Sam arhitektonski stil hotela će pratiti bolnicu pa će tako kompletan hotel biti napravljen u kamenu te će biti povezan sa bolnicom hodnikom u prizemlju koji će biti napravljen od stakla tako da u slučaju kiše ili jakog vjetra gosti koji odlaze u bolnicu na hemodijalizu ne moraju izlaziti vani. Stolarija će biti drvno-aluminijska te će svaki prozor imati drvene žaluzine koje će po ljeti sprječavati da toplina ulazi u sobe, a po zimi sprječavati da toplina izlazi iz soba.

Ovako bi mogle izgledati hotelske sobe; 120 ležajeva će biti podijeljeno u jednokrevetne, dvokrevetne (sa mogućnošću dodavanja još jednog ležaja) te obiteljske sobe (koje će imati dnevnu sobu, dvije spavaće sobe i kupaonu). Dakle, svaka soba će biti opremljena drvenim ekološkim namještajem; krevetima, stolom, stolicama, dvosjedom na razvlačenje, noćnim ormarićima, ormarićem za cipele, velikim ormarom sa ogledalom u kojem će se nalaziti vješalice od drvene piljevine te će imati i male kante za recikliranje otpada. U sobi će svaki gost dobiti svoju ekološku platnenu vrećicu sa logom hotela u kojoj će se nalaziti brošura od recikliranog papira gdje će biti objašnjeno kako gost može sudjelovati u očuvanju okoliša, vode i energije u hotelu, u vrećici će se također nalaziti i kemijska olovka od recikliranog drva sa ekološkom tintom te kuverta i papir sa logom hotela, mapa sa šetnicama i biciklističkim stazama, voznim redom autobusa te kupon za besplatno iznajmljivanje bicikla ukoliko je osoba do hotela došla sa javnim prijevozom. Nadalje, soba bi bila opremljena televizorom i satelitskim prijnikom te malim frižiderom, svi uređaji bi trebali biti u najvišem energetske razredu i štedjeti što više energije. Svaka soba će imati i pametnu karticu koja kada se stavi na za nju predviđeno mjesto omogućava da koristite sve električne uređaje, međutim, kada ju izvadite, gasi sva svjetla i uređaje. Kupaona će biti obložena pločicama od terakote te opremljena sa toaletom u koji će biti ugrađen vodokotlić koji štedi vodu, umivaonik i kada sa tušem i špinom na kojima će biti ugrađeni regulatori mlaza vode. Na polici za ručnike će biti obješena poruka koja upozorava goste da ručnike koji nisu prijavili ne bacaju na pod ili u kadu kako se ne bi bespotrebno prali. Iznad umivaonika će biti postavljena polica i ogledalo, na polici će se nalaziti sapun za ruke, gel za tuširanje i šampon za kosu od organski uzgojenih sastojaka iz lokalne, regionalne ili nacionalne proizvodnje sa njegujućim uljima (npr. maslinovim) te kapica za tuširanje od reciklirane plastike koja

ne sadrži štetne kemijske spojeve. Pod u sobi će biti od bambusa te će se na njemu nalaziti tepisi od vune ili pamuka.

Sam hotel će imati vrtove sa biljkama koje uspijevaju u primorskom podneblju poput lavande, ružmarina, lovora, zimzelenih stabala, maslina, raznih ruža i sl. te vanjski bazen sa grijanom morskom vodom pored kojeg će se po ljeti nalaziti bar čiji će dio ponude biti zdravi bezalkoholni napici (npr. prirodni ledeni čajevi, smoothiji od voća i povrća) te alkoholni i bezalkoholni kokteli.

Dio fasade hotela će kao i bolnica imati solarne panele koji će grijati vodu u hotelu te kolektore kišnice za navodnjavanje vrta. U prizemlju će se nalaziti recepcija na kojoj će po smjeni raditi dvoje recepcionera, iz recepcije će se ići prema liftovima i stepenicama koji vode u sobe, restorane i bar te prolaz koji vodi do wellness centra, teretane te unutarnjeg bazena sa morskom vodom i jacuzzija.

Wellness ponuda bi se sastojala od raznih masaža, tretmana lica i tijela, depilacija, manikure, pedikure, aromaterapije, turske i finske saune, ice rooma (ledene sobe) i dr. Svi preparati koji bi se koristili morali bi biti koristiti sastojke iz ekološkog/organskog uzgoja i moraju imati fair trade oznaku.

Gastronomija

Na prvom katu bi se nalazili restoran i bar. Sva jela pripremljena u restoranu moraju sadržavati namirnice koje su iz ekološkog uzgoja i iznimne kvalitete kako bi i ta jela bila nutricionistički kvalitetna. Kuhinja mora biti opremljena energetski efikasnim uređajima. U njemu bi trebao biti zaposlen barem jedan visokokvalificirani kuhar koji bi svoje znanje prenosio na ostale kuhare i pomoćne kuhare te kreirao menije. Sam restoran će imati ekološki namještaj, stolnjake i pribor za jelo.

Bar bi također trebao biti usklađen sa principima održivosti te bi nudio domaća kvalitetna vina i žestoka pića, ekološku kavu i čajeve, te prirodne sokove.

3.1.3. Prilike i prijetnje za zdravstveni turizam na području Prkloga

Prilike:

- uključivanje domaćih proizvoda i usluga
- zapošljavanje lokalnog stanovništva

- podizanje kvalitete ponude
- ne postoji ovakav tip bolnice drugdje u Hrvatskoj
- produženje turističke sezone na cijelu godinu
- idealni prirodni preduvjeti (ekološki čisto prirodno okruženje)
- nezagađeno tlo koje omogućuje uzgoj ekološke i organske hrane

Prijetnje:

- administracijski procesi koji otežavaju investicije
- nestimulativno makroekonomsko okruženje
- konkurentna tržišta
- onečišćenje prirode
- nedovoljno mogućnosti za financiranje zdravstvenog turizma

3.2. Ruralni turizam

U okviru selektivnih vidova turizma koji po svojoj prirodi najčešće traže nove sadržaje izvan napučenih suvremenih turističkih ljetovališnih centara sa željom približavanja prirodi i tradicionalnom načinu života - posebice se ističe ruralni ili seoski turizam čije je korištenje u snažnom uzlaznom trendu u svim razvijenim turističkim zemljama svijeta. Ruralni turizam je jedan od najraširenijih selektivnih oblika turizma koji se uobičajeno razvija na selu, u prirodi te ovisi o ljepoti krajolika, naslijeđu i kulturi, ruralnim aktivnostima i općenito ruralnom životu. Turistima se omogućava kontakt s prirodom, sudjelovanje u poljoprivrednim aktivnostima, tradicijskim svetkovinama i uopće životnom stilu lokalnog pučanstva. Stoga je značajna karakteristika ovog tipa turizma upravo interaktivnost i personalizirani kontakt domaćina s turistima.

U Hrvatskoj teoriji i praksi postupno se kristalizira stav da treba razlikovati termine ruralni ili seoski turizam, koji se odvija na cjelokupnom ruralnom prostoru, od pojma seljački turizam, koji se odvija na užem turističkom seljačkom domaćinstvu, odnosno gospodarstvu.⁴⁵

Pri razmatranju fenomena ruralnog turizma potrebno je odrediti pojam ruralnog područja na kome se odvijaju različiti oblici ruralnog turizma. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvitak (OECD) ruralno područje određuje prostorom koje

⁴⁵ Kušen, E.(2006). *Hrvatski turizam-plavo, bijelo, zeleno*. Zagreb: Institucija za turizam

obuhvaća zemlju, ljude i druge resurse u otvorenim prirodnim područjima i ruralnim naseljima. Sukladno tom određenju, turistički eksperti Vijeća Europe 1986. definiraju ruralni turizam kao oblik turizma koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području.

3.2.1. Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj na ruralni prostor otpada 93% kopnene površine gdje živi oko 1/5 njenog stanovništva.⁴⁶ Udio ruralnog turizma u svjetskoj turističkoj „industriji“ po nekim procjenama iznosi čak 25%, a udio ruralnog turizma u Hrvatskoj je manji od 1%.⁴⁷

Prednosti koje donosi ruralni turizam su brojne, a ogledaju se kroz:⁴⁸

- očuvanje naseljenosti ruralnog prostora
- stvaranje većih površina seoskog gospodarstva
- osposobljavanje seoskog stanovništva za samostalni rad
- poticanje proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda
- oživljavanje starih zanata
- očuvanje izvornih običaja i sociološko-kulturnih posebnosti
- proširenje postojeće turističke ponude Hrvatske
- ublažavanje sezonskog karaktera turističkog poslovanja
- svrstavanje uz zemlje koje prate svjetske turističke trendove

Turizam na ruralnim područjima u praksi može poprimiti različite oblike i forme koje često korespondiraju s drugim komplementarnim selektivnim oblicima turizma kao što su:⁴⁹

- turizam na seljačkom gospodarstvu
- rezidencijalni turizam
- zavičajni turizam
- sportsko-rekreacijski i avanturistički turizam
- zdravstveni turizam

⁴⁶ Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

⁴⁷ loc.cit.

⁴⁸ Cerjanec, D. (2006). *Osnove ruralnog turizma*. Seminar „Obrazovanje za turizam na seljačkim gospodarstvima“. Trilj: Zbornik radova

⁴⁹ Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

- edukacijski turizam
- tranzitni turizam
- kamping turizam
- nautički i kontinentalni turizam
- kulturni turizam-vjerski turizam
- lovni i ribolovni turizam
- eno gastronomski turizam
- prirodi bliski turizam
- eko turizam
- ostale mješovite vrste turizma

Ruralni turizam, u ruralnom prostoru podjednako obuhvaća aktivnosti turista (višednevnih posjetitelja) i izletnika (jednodnevnih posjetitelja).

3.2.2. Mogućnosti razvoja ruralnog turizma na području Prkloga

Za procjenu mogućnosti razvitka ruralnog turizma uobičajeno je utvrditi objektivne mogućnosti i vrijednote resursa pa se u nekim svjetskim regijama prakticira kontrolna lista pitanja koja će pomoći zainteresiranima za donošenje kvalitetnih odluka glede atraktivnosti kraja i podobnosti razvitka ovog selektivnog vida turizma. U tom smislu, uvjeti turističke atraktivnosti kraja koje zadovoljava Prklog, su:⁵⁰

- zdrava klima
- nezagađeni zrak, voda i tlo
- odsutnost buke i vibracije
- odsutnost potencijalnih opasnosti od elementarnih nepogoda
- očuvana priroda
- slikoviti i uređen krajobraz
- mogućnost slobodnog kretanja turista po okolici
- uvjeti za sportsku rekreaciju, razonodu i posjete znamenitostima
- ugostiteljski objekti, osobito s podjelom regionalnih djela

⁵⁰ loc.cit.

Boravak u ovoj turističkoj destinaciji podrazumijeva kreiranje paketa proizvoda, kako bi se gostu predočio konkretan doživljaj kako bi se postigla prepoznatljivost i atraktivnost ukupnog proizvoda. Paket proizvoda sadrži smještaj, hranu i sve dodatne aktivnosti objašnjene u nastavku. Na taj način može se ponuditi potpuno iskustvo po u skladu s time, višoj cijeni.

Ciljna skupina

Prilikom pokretanja turističkih usluga na određenoj destinaciji, potrebno je definirati ciljnu skupinu, odnosno goste koji bi mogli biti zainteresirani za turističke usluge koje se nude u nekoj destinaciji.

Za ruralni turizam u Prklogu definira se sljedeća ciljna skupina:

- veće obitelji ili skupina prijatelja
- zaljubljenici u autentičnost i prirodu
- pretežno visoko obrazovani gosti
- prosjek starosti iznad 40 godina
- vole smještaj u malim, ekskluzivnim kućama za odmor sa min. 3 zvjezdice i više
- gosti dolaze preko turističkih agencija i direktnim bukiranjem
- gosti u potrazi za mirom

Smještaj

Kao smještajna jedinica predlaže se ruralna kuća za odmor. Ruralna kuća za odmor predstavlja adaptiranu tradicionalnu kuću ili gradnju nove kuće kod koje se poštuju uvjeti ambijentalne i tradicijske arhitekture i gradnje. Vjerna kopija originalne tradicijske kuće koja je i vizualno i funkcionalno u skladu s nasljeđem kraja u kojem se gospodarstvo (kuća) nalazi, uvijek pronalazi svoje goste na turističkom tržištu.

Specifičnost ovakve smještajne jedinice je u iznajmljivanju cjelokupne kuće (ne iznajmljuje se posebno po sobama ili apartmanima) s pripadajućim prostorom (okućnicom).

U Prklogu, kao mjestu u Istarskoj županiji kao dodatan doprinos očuvanju i popularizaciji ambijentalne arhitekture, ruralne kuće za odmor mogu biti usklađene s

tipičnim mediteranskim stilom gradnje. Predlaže se gradnja ruralnih kuća od prirodnih materijala, naročito kamena, te borovog drva.

Predlaže se izgradnja 8 kuća za odmor sa ukupno 64 ležaja. Svaka kuća za odmor može smjestiti 8 osoba. Cijena kuće je fiksna bez obzira da li u kući borave 8 gostiju ili manje. Svaka kuća može nositi ime prema različitim aromatičnim mediteranskim biljkama – npr. kuća lavande, kuća kadulje ili kuća ružmarina. Naglašava se zdravi život stoga su imena kuća inspirirana biljkama koje su tipične za ove krajeve, a pomažu u očuvanju zdravlja ili lakšeg nošenja s određenim bolestima. U skladu s time, svaka kuća bi bila i drukčije opremljena, a prema boji tih biljaka i s prikladnim detaljima. Kuća lavande može npr. u sobama imati pokoji stručak lavande. Unutarnje uređenje je spoj tradicije i elegancije. Namještaj bi trebao biti novi, ali s klasičnim, tradicionalnim dizajnom i pomno odabranim detaljima. Uređenje može biti vrlo jednostavno, ali uz mnoštvo korištenih detalja od kamena, gline ili keramike karakterističnih za Istru. Te prostorije moraju biti ugodne za boravak, a mogu se opremiti predmetima koji su karakteristični za taj kraj (peć, kamin, stol s klupama, suveniri). Važno je biti kreativan u biranju detalja, a ne izgubiti ambijentalnost prostora. Podovi su od drva, a keramičke pločice se stavljaju samo oko mjesta gdje se koristi voda.

Prilikom izgradnje objekata potrebno je pridržavati se svih propisanih standarda za smještajne objekte kako bi se pokrenuo proces za dobivanje certifikata o kvaliteti smještajne jedinice. Također, potrebno je voditi računa o minimalnim zakonskim uvjetima za smještajne objekte.

Važno je obratiti pažnju na oblikovanje pročelja – veličina i oblik prozora, krovni prozori, balkoni i terasa. Osim toga potrebno je osigurati i zajedničku prostoriju za jelo i dnevni boravak gostiju.

Veliku je pažnju također potrebno posvetiti vanjskom uređenju, tim više što gost prvo uočava uređenost okoliša. Može se osmisliti poseban vanjski „dnevni boravak“ čiji namještaj je izrađen od prirodnih materijala (kamen ili drvo).

Na čitavom području Prkloga mogu se napraviti staze i puteljci od kamenih ploča ili šljunka sitne granulacije. Također potrebno je pridržavati se određenih standarda prilikom pružanja usluga kao što su doček i prihvat gostiju, ugošćivanje i slično.

Gastronomija

U ruralnom turizmu Istre gosti će moći uživati u skladnoj i raznolikoj Istarskoj kuhinji. Gostima će se nuditi različiti specijaliteti ovisno o godišnjem dobu, a velika će se pažnja posvetiti i odabiru prigodnog vina uz pojedine specijalitete. Neizostavno u istarskoj gastronomiji je vrhunsko ekstra djevičansko maslinovo ulje. Svaki specijalitet priprema se od namirnica koje se dobivaju od lokalnih dobavljača. Cilj je gostima ponuditi vrhunska, zdrava jela po cijenama u skladu s time. Također, važno je potaknuti lokalnu proizvodnju i izbjeći uvoz hrane koja će se nuditi kroz ruralni turizam u Prklogu.

Predlaže se izgradnja restorana sa ukupno 60 sjedećih mjesta u kojem se svakodnevno nudi ručak i večera, a gosti mogu u bilo koje vrijeme doći na piće i uz klasičan izbor, nudila bi se tradicionalna istarska pića (vina, medenica i sl.). U sklopu restorana nalazila bi se i pekarnica tako da bi gosti u bilo koje vrijeme mogli nabaviti svjež domaći kruh i peciva. Mala trgovina pokraj restorana nudila bi osnovne namirnice za jelo i ostale namirnice koje su nužne za svakodnevni život (higijenski proizvodi i sl.) te tradicionalni istarski suveniri koji se mogu kupiti kao pokloni. U trgovini bi se nudili samo visoko kvalitetni ekološki proizvodi hrvatskih proizvođača.

Dodatni sadržaji

Gostima je potrebno ponuditi neke dodatne usluge koje dodaju vrijednost cjelokupnom turističkom proizvodu. Kuhinja unutar ruralne kuće je vrlo bogato opremljena sa ekološkim proizvodima za pripremu jela. Na raspolaganju su i vrhunska istarska vina, rakije i maslinova ulja. Na upit moguć dolazak kuhara koji priprema jela u kući prema zahtjevu ili dostava gotovog jela u kuću. Također, moguće je angažiranje masera koji pruža usluge na zahtjev. Svaka ruralna kuća ima klimatiziranu fitnes sobu, saunu te roštilj i krušnu peć.

Fitnes soba sadrži osnovne sprave za vježbanje kako se rekreacija i zdravi život ne bi zanemarili za vrijeme godišnjeg odmora. Gosti također mogu uživati u finskoj sauni i zatvorenoj drvenoj prostoriji. Roštilj i krušna peć koji se nalaze u dvorištu kuće daju mogućnost gostima da sami pripremaju jela.

Svaka kuća za odmor ima vlastiti bazen u kojem gosti mogu uživati za vrijeme ljetnih vrućina. Voda u bazenu imala bi 26°C; zagrijavala bi se pomoću sunčevih kolektora.

Iako gosti često zahtijevaju da svi dodatni sadržaji budu unutar ruralne kuće kako bi imali potpunu privatnost, važno je gostima ponuditi i neke dodatne mogućnosti izvan kuće. Područje Prkloga kao zaštićena krajobrazna cjelina, pogodno je za oblikovanje pješačkih i biciklističkih staza, stoga gosti mogu uživati u ljepotama prirode i na taj način. Moguće je organiziranje izleta u obližnji Rabac i Labin kao i u druge turističke gradove u Istri (Pula, Rovinj i drugi).

3.2.3. *Prilike i prijetnje ruralnog turizma na području Prkloga*

Ovakav vid turizma ima brojne prilike i prijetnje o kojima treba voditi računa prije nego se odluči za ovaj scenarij.

Prilike

- Valoriziranje postojećih prirodnih resursa
- Privlačenje turista koji su ekološki osviješteni
- Uživanje u ljepotama prirode u ekološki osviještenim ruralnim kućama
- Razvijanje poduzetničkog duha (posebno kod malih obiteljskih poduzeća)
- Smanjenje sezonalnosti i konstantan priljev prihoda

Prijetnje

- Narušavanje prirode
- Porast cijene lokalnih proizvoda
- Mijenjanje tradicionalnih proizvoda za moderne, luksuzne
- Razvoj infrastrukture može donijeti dodatna onečišćenja
- Mali potencijali za zapošljavanje (u odnosu na ostala 2 oblika turizma)

3.3. **Sportsko-rekreacijski turizam**

Sportski turizam je poseban oblik turizma u kojem prevladavaju sportski motivi za putovanje i boravak u određenim turističkim centrima.⁵¹

Industrijalizacija i urbanizacija utjecali su na značajno smanjenje tjelesne aktivnosti čovjeka. Iako su ovi procesi donijeli niz pogodnosti za život ljudi, stvorili su i niz nedostataka i negativnih pojava. Ovdje treba istaknuti smanjenje fizičke aktivnosti te razne oblike zagađenja koji ostavljaju posljedice na ljudsko zdravlje i okoliš. Ovakve

⁵¹Bartoluci, M., Čavlek, N. i suradnici. (2007). *Turizam i sport-razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga

promjene dovele su do pojačane potrebe za sportom i rekreacijom s ciljem prevencije zdravlja i oporavka ljudi. Prema tome, način rada i života uvjetovan razvojem tehnike, tehnologije i tržišta odredili su potrebu za sportsko-rekreacijskim programima u turizmu. Na visinu potražnje za ovim programima značajno utječe ostvareni dohodak stanovništva. Sportska rekreacija sve više postaje motiv turista koji se odlučuju za turistička putovanja.

Oblici sportsko– rekreacijskog turizma:⁵²

1. *Natjecateljski sportski turizam* - Pod pojmom natjecateljski sportski turizam podrazumijevaju se “sva putovanja radi sudjelovanja u određenim sportskim natjecanjima, od domaćih do međunarodnih“. Osnovni motiv putovanja jest neka sportska manifestacija.

2. *Zimski sportsko-rekreacijski turizam* – provodi se u planinskim zimskim centrima, ali i u toplicama, kao i na moru

3. *Ljetni sportsko-rekreacijski turizam i slično* – provodi se na moru, u planinama, na rijekama, jezerima i slično.

Turizam i sport kao komplementarne društvene pojave pokreću se na temelju istih neekonomskih motiva, i to u biti istih, a radi zadovoljavanja zdravstvenih i kulturnih potreba sukladno sintagmi „u zdravom tijelu zdrav duh“. Sport u suvremenom turizmu predstavlja važan sadržaj boravka u kojem turisti postaju aktivni sudionici različitih sportova: skijanja, jahanja, tenisa i dr. turizam i sport međusobno su povezani jer većina suvremenih turističkih kretanja uključuje neku sportsku aktivnost (sportska rekreacija). Sportska rekreacija obuhvaća aktivnost turista kojom oni zadovoljavaju potrebe za kretanjem te raznim vrstama sportova. Upravo sportsko-rekreacijski sadržaji u turizmu predstavljaju sve više snažan faktor turističke ponude i potražnje. Kako su sport i sportska rekreacija ključni motivi i sadržaji aktivnog odmora, njihov razvoj utječe na sadržaj i kvalitetu aktivnog odmora u turizmu.

Programi sportsko-rekreacijskih aktivnosti omogućuju smišljen boravak turista čime se planski ostvaruju njihove temeljne potrebe za kvalitetnim odmorom u turizmu. Za osiguranje kvalitetne ponude sportsko-rekreacijskih programa u turizmu potrebno je pri planiranju izgradnje turističkih objekata planirati i razvoj sportskih sadržaja.

⁵² loc.cit.

Planiranje sportsko-rekreacijskih programa zahtijeva kvalitetno planiranje ulaganja u sportske objekte, opremu, rekvizite te stručne kadrove koji će voditi sportsko-rekreacijske programe, sportske animatore te djelatnike koji će održavati objekte i opremu.

Sportsko-rekreacijska ponuda u turizmu provodi se trima osnovnim oblicima-aktivnostima.⁵³

1. slobodnim korištenjem prirodnih resursa (atrakcija) i sportskih objekata,
2. organizacijskim oblicima sportsko-rekreacijskih aktivnosti te
3. programiranim oblicima sportsko-rekreacijskih aktivnosti

“Aktivnosti kojima se mijenjaju (poboljšavaju) sposobnosti i funkcije organizma nazivaju se transformacijski programi. Turizam je idealno mjesto za njihovu provedbu u prirodnom atraktivnom okruženju (sve cikličke aktivnosti: hodanje, trčanje, planinarenje, vožnja bicikla, veslanje, plivanje i sl.) čime se podižu brojni povoljni utjecaji na organizam, posebice srčano žilni sustav. Dio sportsko-rekreacijskih programa odnosi se na sustav vježbi za relaksaciju i opuštanje čija je osnovna svrha otklanjanje i umanjivanje stresa. Dio sportsko-rekreacijskih aktivnosti vezan je uz socijalizaciju kroz skupne sportove i sportske igre (tenis, košarka, odbojka i dr.), a dio se odnosi na avanturističke oblike aktivnosti, primjerice: rafting, ronjenje, slobodno penjanje, speleologija i sl. Društveno zabavne igre i aktivnosti upotpunjuju sportsko-rekreacijske programe zblžavajući ljude kroz prizmu zabave i ugone.⁵⁴”

3.3.1. Sportsko-rekreacijski turizam u Republici Hrvatskoj

“Novu sportsko-rekreacijsku ponudu trebalo bi usmjeriti prema planovima budućeg razvoja hrvatskog turizma. U turističkim centrima Istre koji će i u budućnosti razvijati masovni turizam, postojeće sportske objekte i sadržaje potrebno je inovirati i dopuniti novim sadržajima, možda i na račun pretjerane koncentracije pojedinih sportskih objekata (primjerice teniskih terena). Tu bi svakako trebalo više razvijati programe i sadržaje na moru. Dosadašnja iskustva u Hrvatskoj kao i u drugim razvijenim receptivnim turističkim zemljama pokazala su da ulaganje u razvoj sportskog turizma doprinosi unapređenju ukupne kvalitete turizma. Osim toga, istraživanja pokazuju da

⁵³ Bartoluci, M. i Andrijašević, M. (2006). *Aktivni odmor u unapređenju kvalitete turističke ponude*. Opatija: Hotelska kuća

⁵⁴ loc. cit.

su ovakve investicije profitabilne posebno kod nekih sportskih sadržaja i programa.
55«

U stvaranju nove kvalitete sporta i sportske rekreacije u hrvatskom turizmu ključnu ulogu trebali bi imati stručnjaci različitog profila: kineziolozi, liječnici, turistički menadžeri i dr. sportsko-rekreacijski centri predstavljaju važnu komponentu u razvitku ovog vida turizma. U Hrvatskoj oni su malobrojni te često bez pravne i ekonomske samostalnosti, a djeluju u sastavu turističkih organizacija i poduzeća ili pak javnih organizacija i institucija.⁵⁶ Djelatnost profesionalnih ili amaterskih sportskih klubova i društava koji također mogu participirati u razvitku sportsko-rekreacijskog turizma još uvijek je netransparentna i nedovoljno organizirana, a uz to turistički segment još nije predmetom većeg interesa.⁵⁷

3.3.2. *Mogućnosti razvoja sportsko-rekreacijskog turizma na području Prkloga*

Sport i rekreacija u društvu imaju veliku važnost i utjecaj. Danas se sve više traži široka ponuda sportova. Cilj je zadovoljiti primarne potrebe čovjeka za kretanjem i aktivnošću i to u prirodnim uvjetima. Otvaranjem sportsko-rekreacijskog centra taj cilj bi se ostvario. Svjež i hladan morski vjetar, morska sol i obogaćen zrak djeluju kao izvor mladosti i zdravlja. Sa svježim povjetarcem u organizam ulaze jod, sol, aerosoli i minerali, a sve to Prklog može ponuditi.

Prilikom pokretanja turističkih usluga na određenoj destinaciji, potrebno je definirati ciljnu skupinu, odnosno goste koji bi mogli biti zainteresirani za turističke usluge koje se nude u nekoj destinaciji.

Za sportsko-rekreacijski turizam u Prklogu definira se sljedeća ciljna skupina:

- učenici, studenti željni bavljenja sportom
- obitelji s djecom
- profesionalni sportaši
- gosti imaju potrebu za relaksacijom visoke kvalitete uz aktivno uživanje u sportu i prirodi

⁵⁵ Relac, M. i Bartoluci, M. (1987). *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator

⁵⁶ Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu

⁵⁷ loc. cit.

Smještaj

U sklopu sportsko-rekreacijskog centra " Prklog " nalazi se hotel sa 250 ležajeva. Hotel karakteriziraju otvorene prostorije, komforna opremljenost u mediteranskom stilu, nekoliko linija odgovarajuće osvježavajuće boje i spektakularni pogled na kristalno bistro more.

Hotelske sobe ispunjene su hrvatskim "eko" namještajem razgranate forme. Cilj je u što većoj mjeri turistima približiti prirodni okoliš, a dosljednost ovakvog pristupa očituje se i u korištenju prirodnih, ekoloških materijala (masivno drvo hrast, lan i vuna) te u štednji energije u svakom pogledu. Namještaju je pridodana i škrinja ispunjena edukativnim i informativnim materijalima, porukama prethodnih gostiju te pokojim tradicionalnim predmetom kako bi se gosta potaklo da "uroni" u kulturno bogatstvo lokaliteta, osjeti komadić tradicije i krene u daljnje istraživanje.

Gastronomija

Hotel nudi buffet restoran i različite tematske barove.

Buffet restoran podijeljen je na tri tematska restorana:

1. Restoran 1: mediteranska i internacionalna jela
2. Restoran 2: riblji specijaliteti
3. Restoran 3: istarska kuhinja

Dodatne mogućnosti: stolice za djecu, vegetarijanska prehrana, posebna prehrana za dijabetičare, pojačana prehrana za sportaše, lunch paket.

Barovi:

1. Pool bar
2. Aperitiv bar
3. Vinski bar

Sadržaj

Sportsko-rekreacijski centar nudi aktivan odmor i zabavu koja u konačnici pruža zadovoljstvo u dužem roku. Zadaća centra je da potakne oporavak, regenerira i revitalizira turista koji je došao na odmor.

Sportsko-rekreacijski centar u svojoj ponudi raspolaže sa unutarnjim i vanjskim sportskim terenima. Unutarnji sportski tereni omogućuju trening bez obzira na vremenske uvjete kako za profesionalne sportaše tako i za rekreativce.

Unutarnji sportsko rekreacijski tereni:

- dvorane za mali nogomet, košarku, badminton, odbojku, rukomet, kuglanje
- veliki i mali unutarnji bazen
- dvorana za kuglanje
- dvorana za borilačke sportove

Okružen zelenilom i gotovo netaknutom prirodom, centar omogućava uživanje na svježem zraku. Vanjski sportski rekreacijski tereni omogućavaju zadovoljenje potreba za raznolikom sportovima.

Vanjski sportski rekreacijski tereni:

- rukometno igralište
- košarkaško igralište
- nogometno igralište
- teniski teren
- stolni tenis
- dječje igralište
- odbojka na pijesku
- veliki i mali vanjski bazen
- dječje igralište
- atletska staza
- bočalište
- teren za mini golf
- teren za paintball
- igralište za hokej na travi.

Gosti centra imaju mogućnost koristiti i Wellness centar koji omogućava svakom gostu da se oslobodi stresa, nahrani um, duh i tijelo raskošnim masažama i spa-tretmanima koje će profesionalno osoblje pripremiti od najboljih lokalnih prirodnih preparata.

Ponuda Wellness centra: njega lica i tijela, masaže, šminkanje, friziranje, depilacije, saune i solarija. Također, u svojoj ponudi ima i «Spa party» kojim daje mogućnost organiziranja rođendana ili druženja u spa zoni.

Fitness centar pružit će svakom klijentu osoban pristup, prateći njegov napredak, motivirajući i usmjeravajući ga prema opuštenosti i većoj životnoj energiji. Redovitim vježbanjem i zdravim prehranbenim navikama razvija se pozitivan pristup životu te idealna psihička i fizička ravnoteža koja poboljšava poslovnu svakodnevicu i društveni život u mlađoj i srednjoj dobi, te kondiciju i vitalnost u starijoj životnoj dobi. Cilj fitness centra jest u suvremenom prostoru sa vrhunskom opremom ponuditi članovima mogućnost stručnog tjelesnog vježbanja, kako bi postigli željeni cilj.

Ponuda Fitness centra: teretana, aerobic, pilates, yoga, zumba, rtv za umirovljenike, ples (folklorni ples, standardni ples, latinsko-američki plesovi).

S prosječno 2.600 sunčanih sati u godini jadranska je obala jedna od najsunčanijih u Sredozemlju, a temperatura mora ljeti je od 25C do 27C. Mediteranska klima (sa suhim i toplim ljetima te vlažnim i blagim zimama) omogućava svakodnevno bavljenje sportovima. Sportsko rekreacijski centar " Prklog " nudi razne sportove.

Ponuda vodenih sportova: plivanje, plivanje za bebe, ronjenje, skijanje na vodi, jedrenje na dasci, jet ski, aquagolf, devil jet boat, sportski ribolov, surfanje, bicikl u vodi, kitesurfing, podvodni hokej, vaterpolo, jahanje, team building u okruženju prirode i tišine, u intimi od vanjskog svijeta, ljudski stolni nogomet.

Ponuda ostalih sportova: paintball, zmajarstvo, streličarstvo, badminton, frizbi, kuglanje, hokej na travi, borilački sportovi, triatlon, pješaćenje, trekking, biciklizam, pikado, streličarstvo, šah, jahanje, pješaćenje, orijentacija.

Usluge

- iznajmljivanje različitih sportskih objekata
- korištenje sportskih objekata i opreme

- škole učenja raznih sportskih vještina
- sportske igre, turniri i razna natjecanja

Unutar sportsko - rekreacijskog centra "Prklog" nalazi se Dječji sportski centar "Prklogić" Ovaj centar omogućava roditeljima da ostave djecu u rukama animatora. Za potpuni dječji doživljaj osmišljena je dječja animacija koja se dijeli u četiri dobne skupine: mini, midi, maxi i teen. Najmlađi se mogu zabaviti u igraonicama, na igralištu ili na, za njih, posebno priređenim događanjima, a tinejdžeri će sigurno uživati u sportskim druženjima i natjecanjima. Pravu priliku za obiteljsko druženje predstavljaju i organizirane bike ture. Cjelodnevna zabava nastavlja se i navečer uz razne animacijske programe, dok djeca mogu uživati i u dječjem disku i disku za tinejdžere.

Od dnevnih događanja mogu se izdvojiti:

- kreativne dječje radionice
- plesovi za djecu
- mini olimpijade na livadi i u bazenu
- mini auto škola
- aukcije dječjih radova
- potrage za blagom
- gimnastika za djecu
- igraonice u pijesku
- jumping centar
- igre u vodi

Tu su i zabavni večernji programi:

- mini disco
- pidžama party
- dječji Eurosong
- dječji karneval
- karaoka show

Hotel također nudi uslugu smještaja kućnih ljubimaca. Specijalistička veterinarska praksa organizirana je tako da klijent na jednome mjestu dobije za svoga ljubimca kompletnu uslugu: od preventive (cijepljenja), uređenja, smještaja, distribucije

medicinske hrane i pripravaka putem vlastite ljekarne, te ostale opreme potrebne kućnom ljubimcu.

Kućni ljubimac će biti smješten u klimatiziranom prostoru, unutar vlastitog, njemu prilagođenog, boksa uz stalno dostupnu vodu i hranu, te nadziran od strane stručnog našeg osoblja. Tehničari će četiri puta dnevno (a po potrebi i češće) prošetati ljubimca unutar ograđenog vrta hotela. Sve životinje su smještene na jednokratne higijenske prostirke koje se redovito mijenjaju.

3.3.3. Prilike i prijetnje sportsko-rekreacijskog turizma na području Prkloga

Prilike:

- ne ovisi o sezoni
- pridonosi povećanju raspona kvalitete ponude
- povećanje kvalitete života stanovništva
- povećanje dolazaka i noćenja
- otvaranje novih radnih mjesta
- promocija Labina
- veća potražnja za aktivnim odmorom

Prijetnje:

- onečišćenje zraka, vode, tla
- buka
- rast društvenih troškova nastalih zbog razvoja turizma (npr. zbrinjavanje otpada, zagađenje)
- sportsko-rekreacijske potrebe najčešće spadaju u red tzv. sekundarnih ljudskih potreba pa su stoga podložne su konkurenciji drugih ljudskih potreba

3.4. Izvori financiranja ruralnog, zdravstvenog i sportsko-rekreacijskog turizma

Hrvatska je korisnica sredstava iz europskih fondova temeljem toga u financijskom razdoblju 2014.-2020. godine iz Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova na raspolaganju ukupno 10.676 milijardi eura. Od tog iznosa 8.397 milijardi eura

predviđeno je za ciljeve kohezijske politike, 2.026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva.⁵⁸

Operativni program Konkretnost i kohezija 2014.-2020 pokriva ulaganja Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda u iznosu od 6,8 milijarde EUR.

Prioriteti za turizam u okviru Operativnog programa Konkretnost i kohezija 2014.-2020:⁵⁹

- Jačanje gospodarstva primjenom istraživanja i inovacija
- Korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija
- Poslovna konkurentnost
- Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije
- Klimatske promjene i upravljanje rizicima
- Zaštita okoliša i održivost resursa
- Povezanost i mobilnost
- Obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje

Prema Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. mjere za turizam jesu:

- Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja
- Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima
- Ulaganje u razvoj šumskog područja i u poboljšanje održivosti šuma

Hrvatska banka za obnovu i razvoj nudi Program kreditiranja projekata Europskih strukturalnih i investicijskih fondova javnog sektora. HBOR u pravilu kreditira do 100% predračunske vrijednosti investicije bez PDV-a.⁶⁰ Razvoj ruralnog turizma,

⁵⁸ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (online). Dostupno na: <http://www.mint.hr/default.aspx?id=27338>

⁵⁹ Ministrastvo turizma Republike Hrvatske (online). Dostupno na: <http://www.mint.hr/default.aspx?id=27338>

⁶⁰ HBOR (online). Dostupno na: https://www.hbor.hr/kreditni_program/kreditiranje-eu-projekata-javnog-sektora/

zdravstvenog i sportsko-rekreacijskog turizma na području Prkloga moguće je financirati navedenim programima.

ZAKLJUČAK

Jaka konkurencija na turističkom tržištu, užurbani razvoj diktiranih trendova koje treba kontinuirano pratiti čini planiranje razvoja turističke destinacije posebno izazovnim. Današnji turisti traže izvorne, realne doživljaje i potpuno iskustvo.

Prklog je malo turističko mjesto južnije od Rapca, smješteno iznad istoimene uvale proglašene zaštićenim zelenim rekreacijskim pojasom. Područje Prkloga još uvijek nije turistički valorizirano, a ima izniman potencijal za razvoj. Potrebno je pomno pristupiti razvoju destinacije i uvažavati načela koja propisuje održivi razvoj. Ostvarivanje ekonomskih ciljeva turističke destinacije ne smije biti prioritet, održivi razvoj turističke destinacije zahtjeva vođenje računa o ekološkoj, klimatskoj i socijalnoj komponenti.

U radu su prikazana tri scenarija turističke valorizacije Prkloga. Oblik zdravstvenog turizama, sportsko-rekreativnog ili ruralnog turizama, zahtjeva drugačiji sadržaj ponude s obzirom da se radi o turističkom centru koji osigurava sve sadržaje neophodne posjetiteljima tijekom njihova boravka. U radu su predloženi različiti smještajni objekti, prehrana i drugi sadržaji ovisno o pravcu razvoja turističke destinacije. Svaki od navedenih oblika ima svoje prilike i prijetnje koje treba uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o prihvaćanju odnosno odbacivanju određenog scenarija razvoja. Neovisno o tome koji će oblik biti izabran, važno je da se poštuju principi održivoga razvoja i pridržavaju predložene mjere uštede i ostvarivanja energetske efikasnosti.

Ekonomska isplativost je vrlo važna da bi se uopće krenulo u realiziranje ideje, a ne može se promatrati odvojeno od energetske efikasnosti, utjecaja na okoliš i lokalnu zajednicu.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Institut za turizam (2006). *Održivi turizam u deset koraka: planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom nasljeđu: priručnik za razvijanje i upravljanje turističkim regijama, destinacijama i proizvodima*. Zagreb: ODRAZ
2. Čavlek N., Batroluci M., Prebežac D., Kesar D. i suradnici (2011). *Turizam-ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga Zagreb: British Council Hrvatska
3. Kotler, P., Lee N. (2011). *DOP - Društveno odgovorno poslovanje*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.
4. Bartoluci M. (2013). *Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva*. Zagreb: Školska knjiga
5. Križman Pavlović, D. (2008.) *Marketing turističke destinacije*. Zagreb: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Mikorad d.o.o.
6. Kušen, E. (2006). *Hrvatski turizam-plavo, bijelo, zeleno*. Zagreb: Institucija za turizam
7. Geić, S. (2011). *Menadžment selektivnih oblika turizma*. Split: Sveučilište u Splitu
8. Bartoluci, M., Čavlek, N. i suradnici. (2007). *Turizam i sport-razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga
9. Bartoluci, M. i Andrijašević, M. (2006). *Aktivni odmor u unapređenju kvalitete turističke ponude*. Opatija: Hotelska kuća
10. Relac, M. i Bartoluci, M. (1987). *Turizam i sportska rekreacija*. Zagreb: Informator

Znanstveni članci:

1. Klarić, Z. (1994). *Određivanje prihvatnog potencijala u Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“. Zagreb: Institut za turizam

2. Cerjanec, D. (2006). *Osnove ruralnog turizma*. Seminar „Obrazovanje za turizam na seljačkim gospodarstvima“. Trilj: Zbornik radova

Publikacije i Internet:

1. Petričević T. (2014). *Društveno odgovorno poslovanje i društvenopoduzetnički pothvati u turizmu*.
2. Golja, T. (2012). *Nova pravila igre. Društveno odgovorno poslovanje u turizmu* (online). Dostupno na: http://www.uhpa.hr/docs/files/UHPA_web.pdf
3. Stern Review: The Economics of Climate Change (online). Dostupno na: http://mudancasclimaticas.cptec.inpe.br/~rmclima/pdfs/destaques/sternreview_report_complete.pdf
4. Vlada Republike Hrvatske (2016). *Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske
5. UNWTO (online). *Globalni etički kodeks za turizam*. Dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocImages/101213-unwto-kodeks.pdf>
6. Odraz (online). *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*. Dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf>
7. European Commission (2016). Flash Eurobarometer 432. *Preferences of Europeans towards tourism 2016*.
8. World Tourism Organization (online). Dostupno na: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>
9. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (online). Dostupno na: <http://www.mint.hr/default.aspx?id=19146>
10. Volonturizam (online). Dostupno na: <https://www.volonturizam.info/hr/volonturizam/item/68-drustveno-odgovorno-poslovanje-dop-u-turizmu>
11. LEED (online). Dostupno na: <https://new.usgbc.org/leed/rating-systems/new-construction>
12. LEED (online). Dostupno na: <http://www.usgbc.org/articles/green-building-facts>
13. Hilton Worldwide (online). *Sustainability. A Benchmark for Success at Hilton Worldwide*. Dostupno na: <http://news.hiltonhonors.com/assets/HHNR/docs/FINHiltonSustainabilityBrochure9.13.10.pdf>

14. Hilton Worldwide (online). Dostupno na:
<http://cr.hiltonworldwide.com/environments/>
15. Održivi turizam (online). Dostupno na:
<http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=233>
16. Green Lodging News (online). Dostupno na:
<http://www.greenlodgingnews.com>
17. Hotel Energy Solutions (online). Dostupno na:
<http://hotelenergysolutions.net/en/content/energy-efficiency-make-first-assessment>
18. Turistički multiplikator (online). Dostupno na:
http://www.effect.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=662%3Aturistiki-multiplikator&Itemid=106
19. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske (online). Dostupno na:
<http://www.mint.hr/default.aspx?id=27338>
20. HBOR (online). Dostupno na:
https://www.hbor.hr/kreditni_program/kreditiranje-eu-projekata-javnog-sektora/

PRILOZI

POPIS TABLICA

Tablica 1. Ključni aspekti uštede i aktivnosti.....	25
Tablica 2. Akcijski plan uštede energije.....	26

POPIS SLIKA

Slika 1. Načela društveno odgovornog ponašanja.....	5
Slika 2. Uključenost DOP-a u poslovnu strategiju.....	6
Slika 3. Temeljne sastavnice održivog razvoja društva.....	9
Slika 4. LightStay.....	13
Slika 5. Double Tree Hotel by Hilton.....	14
Slika 6. Boutique Hotel Stadthalle Beč.....	14
Slika 7. Prklog.....	28
Slika 8. Utjecajno-interesne skupine destinacije Prklog	30
Slika 9. Prikaz značajki ponude zdravstvenog i lječilišnog turizma te njihovog kontaktnog okruženja.....	38

SAŽETAK

Turizam se u Istri i na području Grada Labina ubrzano razvija tek početkom šezdesetih godina ovog stoljeća, kada Rabac zbog svojih prirodnih ljepota dobiva laskavi naziv 'Biser Kvarnera'. Prklog je malo turističko mjesto južnije od Rapca, smješteno iznad istoimene uvale proglašene zaštićenim zelenim rekreacijskim pojasom. Kako je uvala Prklog još uvijek turistički nedovoljno valorizirano područje u ovom radu se daju prijedlozi održivog razvoja turizma destinacije Prklog.

U radu su prikazana tri scenarija turističke valorizacije Prkloga kroz zdravstveni, sportsko-rekreativni i ruralni turizam. Isto tako, predloženi su različiti smještajni objekti, prehrana i drugi sadržaji ovisno o pravcu razvoja turističke destinacije. Svaki od navedenih oblika ima svoje prilike i prijetnje koje treba uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o prihvaćanju odnosno odbacivanju određenog scenarija razvoja. Neovisno o tome koji će oblik biti izabran, važno je da se poštuju principi održivoga razvoja i pridržavaju predložene mjere uštede i ostvarivanja energetske efikasnosti.

Osim navedenog, u radu se prikazuje dosadašnje razmatranje razvoja turističke destinacije Prkloga i pristup društveno odgovornom razvoju iste kroz implementaciju definiranih koraka za održivi razvoj i održivu gradnju. Ekonomska isplativost je vrlo važna da bi se uopće krenulo u realizaciju projekata, a ne može se promatrati odvojeno od energetske efikasnosti, utjecaja na okoliš i lokalnu zajednicu.

Ostvarivanje ekonomskih ciljeva turističke destinacije ne smije biti prioritet, a održivi razvoj turističke destinacije zahtjeva vođenje računa o ekološkoj, klimatskoj i socijalnoj komponenti.

Ključne riječi: turistička destinacija, društvena odgovornost, održivi razvoj, zdravstveni turizam, sportsko-rekreativni turizam, ruralni turizam

SUMMARY

Tourism in Istria and in the region of City Labin is accelerating in the early sixties of this century, when Rabac because of its natural beauties gets its bearish name 'Pearl of Kvarner'. It is a small tourist town south of Rabac, located above the bay of the same name, declared a protected green recreational belt. As the Prklog bay is still a tourism insufficiently valued area, this work presents suggestions for the sustainable development of tourism destination Prklog.

This work presents three scenarios of tourism valorisation of destination Prklog through health, sport-recreational and rural tourism. As well, different accommodation facilities, nutrition and other facilities are suggested through this work depending on the direction of development of a tourist destination. Each of these forms has its own opportunities and threats to be taken into account when deciding to accept or reject a particular development scenario. Regardless of the form to be chosen, it is important to respect the principles of sustainable development and adhere to proposed savings and energy efficiency measures.

Apart from the above, this work presents the current consideration of the development of the tourist destination of Prklog and the approach to socially responsible development through the implementation of the defined steps for sustainable development and sustainable construction. Economic profitability is very important in order to begin realization of projects and can not be seen separately from energy efficiency, environmental impact and local community.

Realizing the economic goals of a tourist destination should not be a priority, and sustainable development of a tourist destination requires taking care on the ecological, climatic and social component.

Keywords: tourist destination, social responsibility, sustainable development, health tourism, sport-recreational tourism, rural tourism